

SMERNICE

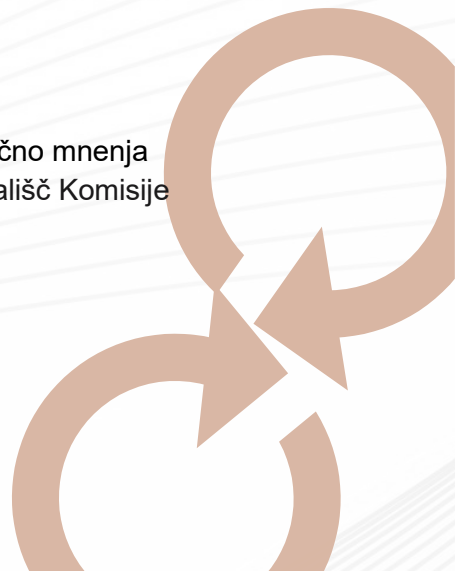
ZA IZVAJANJE PROJEKTNEGA UČENJA S SISTEMSKO PRAKSO IN POZITIVNO KRIMINOLOGIJO V IZOBRAŽEVANJU IN REHABILITACIJI

Uredila:
dr. Sarah Lewis

Mnenja, izražena v tej publikaciji, so izključno mnenja
avtorjev. Nikakor ne odražajo mnenj ali stališč Komisije
ali članov partnerstva.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Kazalo

1.0 Uvod	1
2.0 Teorija in uporaba	3
2.1 Pozitivna kriminologija	4
2.2 Sistemski pristop	6
2.3 Teorija sprememb	8
2.4 Odpornost	11
2.5 Projektno učenje	12
2.6 Vloga drugih	16
3.0 Kompetence tutorjev in pridobivanje mentorjev	20
4.0 Smernice za program	26
4.1 Merila	26
4.2 Deset najpomembnejših nasvetov za pomoč pri načrtovanju in izvajanju programa	27
4.3 Smernice za oblikovanje uspešnega učnega projekta	28
4.4 Smernice za vključitev bližnjih oseb v program	34
5.0 Vsebina programa	37
6.0 Izzivi in premagovanje ovir	54
6.1 Izzivi pri izvajanju programov v zaporih	54
6.2 Izzivi v zvezi z bližnjimi osebami	57
6.3 Izzivi v zvezi z mentorstvom	59
6.4 Izzivi v zvezi s skupino	60
7.0 Praktični primeri	60
8.0 Napredujoči mentorji v strokovni praksi	83
9.0 Zaključek	85
10.0 Literatura in drugi viri	85
11.0 Dodatek	86

1.0 Uvod

Te smernice vam bodo pomagale razumeti učinkovite elemente v svoji trenutni praksi ter ugotoviti, kako jo lahko izboljšate in podprete kulturne spremembe pri delu z mladimi. Namenjene so mentorjem ter vsebujejo praktične primere in jasne informacije o ključnih idejah, povezanih z učinkovitimi intervencijami z mladimi storilci kaznivih dejanj. Te ideje se osredotočajo na rehabilitacijo in vključevanje. Mentorjem in mladim omogočajo, da se skupaj učijo, pri čemer se osredotočajo na prednosti in spretnosti posameznikov.

V smernicah je opisan program projektnega učenja, ki ga mentorji izvajajo z mladimi storilci kaznivih dejanj. Njihov cilj je pomagati mladim pri učenju pomembnih socialnih in državljskih spretnosti, s katerimi bodo razvijali vrednote in odnos do življenja ter sprejemali boljše odločitve v zvezi s kaznivimi dejanji.

V smernicah so obravnavane nekatere ključne teoretične ideje s področja pozitivne kriminologije, za katere je bilo ugotovljeno, da bogatijo prakso in podpirajo mlade pri opuščanju kaznivih dejanj. Več informacij o teh teorijah najdete v ustrezno označenih teoretičnih poglavjih.

Cilj tega programa je krepiti motivacijo in spretnosti ter mladim zagotoviti boljše možnosti v življenju po prestani zaporni kazni. Namen programa je:

- izboljšati socialne spretnosti mladih v zaporu in vzpostaviti sistem vrednot ter odnos do večinske družbe in življenja na splošno;
- podpirati mentorje z novimi metodologijami za izobraževanje in rehabilitacijo mladih;
- vključevati bližnje osebe in mentorje v proces izobraževanja in rehabilitacije ter s tem povečati učinek na mlade v zaporu;
- odpravljati stereotipe o mladih v zaporu.

Te smernice so namenjene izobraževalcem, socialnim delavcem, psihologom, pravosodnim policistom in vsem drugim strokovnim delavcem, ki delajo z mladimi v zaporniškem okolju. Sestavljene so na preprost in dostopen način, ki mentorjem omogoča razumevanje gradiva in razlogov zanj ter načinov za kar najboljše izvajanje.

V smernicah so predstavljene ideje, na katerih temelji gradivo, ključne kompetence in spretnosti, ki jih mentorji potrebujejo za učinkovito izvajanje programa, pa tudi nasveti in smernice o tem, kako pridobiti podporo in drugim osebam omogočiti sodelovanje.

Projekti pogosto potekajo v zaporih ter zajemajo različne teme, vključno s kuhanjem, družinami, življenjskimi spretnostmi in zaposlovanjem. V teh smernicah bo obravnavano, kako najboljše izvajati projekte z uporabo razpoložljivih virov. Dejstvo je, da ima osebje pri izvajanju projektov včasih na voljo zelo malo sredstev in omejeno podporo drugih v zaporu. Te smernice so oblikovane ob upoštevanju tega. Mentorjem nudijo pomoč pri izvajanju rehabilitacijskega projekta ne glede na to, kakšno rehabilitacijsko kulturo ima zapor.

V projektu sodelujejo partnerji iz petih držav, in sicer:

- Center za izobraževanje in kulturo Trebnje (CIK), Slovenija – koordinator
- Univerza na Malti, Malta
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
- Mednarodno združenje za korektivno in forenzično psihologijo Evrope (IACFP Europe), Belgija
- Senat za pravosodje in ustavne zadeve mesta Bremen, Nemčija
- Zapor Baia Mare, Romunija

Cilj tega programa je graditi na upanju in moči ter gojiti vrednote spoštovanja, podpore, poštenosti in odgovornosti. Za boljše razumevanje strokovne literature in filozofije tega programa natančno preberite teoretična poglavja na začetku smernic. To vam bo pomagalo razumeti ideje, na katerih temelji to delo. Želimo vam veliko sreče pri izvajanju tega programa.

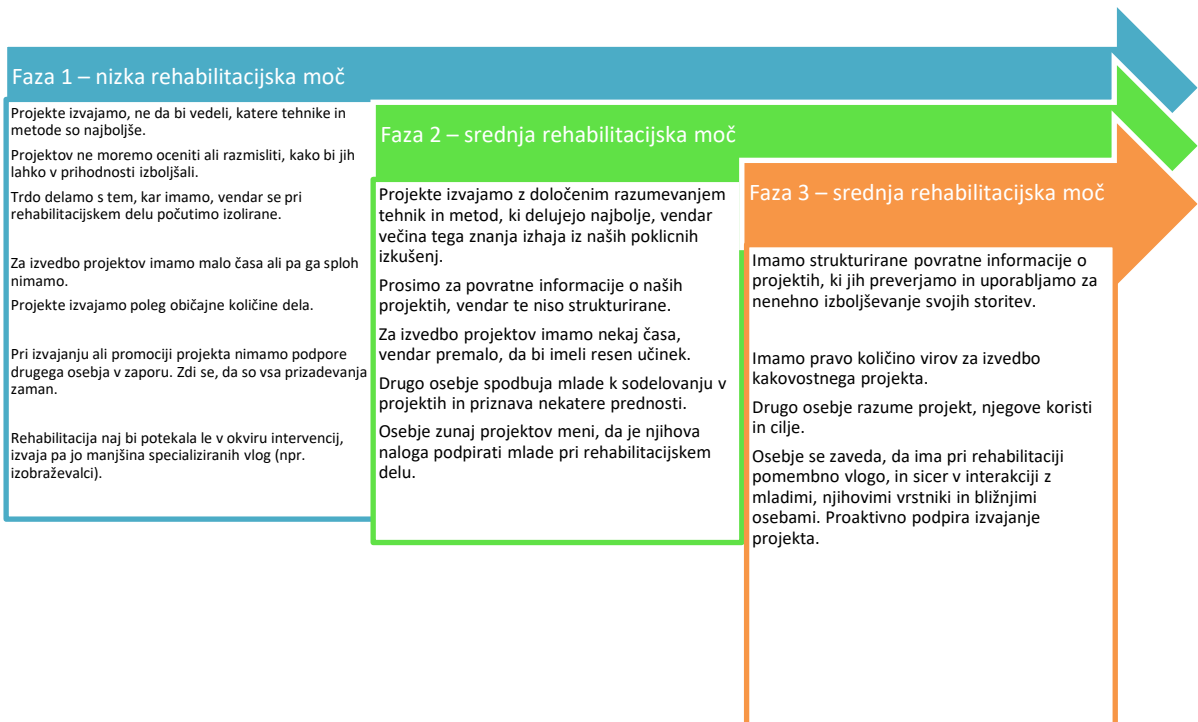

2.0 Teorija in uporaba

V tem poglavju bodo opisane ključne ideje, povezane s programom. Podrobneje bomo predelali te faze ter praktično preučili, kako se lahko oblikuje projekt in poveča učinkovitost intervencij z mladimi. V naslednjih razdelkih so opisane teoretične ideje, ki vam bodo pomagale povečati učinek vašega programa. Za boljše razumevanje posameznih tem si preberite teoretična poglavja.

Za oblikovanje kar najučinkovitejših intervencij se moramo opreti na pretekle izkušnje, raziskave in vrednotenja, ki razkrivajo, kako lahko razvijemo prakso z največjim pomenom.

Razmislite o spodnjih točkah in o tem, kako vaš zapor trenutno obravnava rehabilitacijo. V teh fazah so opisani moč rehabilitacije in načini za ocenjevanje te moči v vašem zaporu.

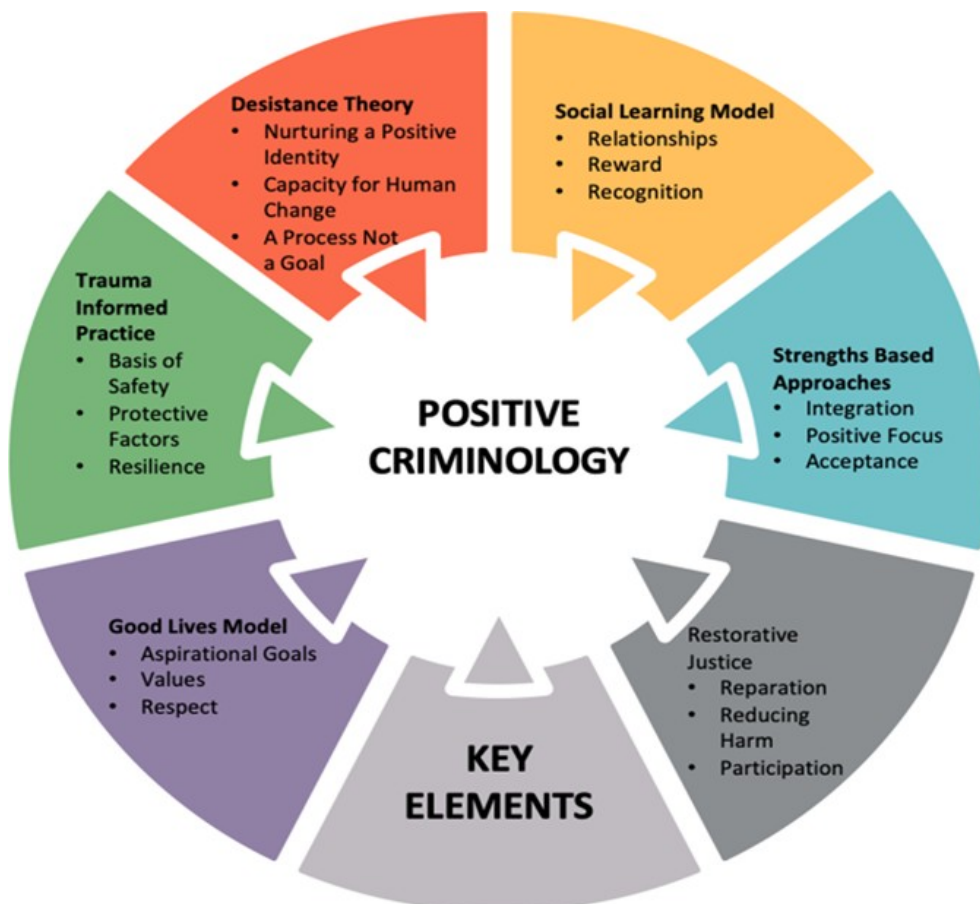

2.1 Pozitivna kriminologija

Pozitivna kriminologija obravnava vprašanja dobrega počutja in sreče ter temelji na disciplini, ki se imenuje pozitivna psihologija.

Pozitivna kriminologija predlaga načine dela za razvoj učnih skupnosti za mlade v varnih okoljih in spodbujanje vključujočih interakcij, ki lahko zagotovijo varno podlago za desistenco (opustitev kaznivih dejanj). Pozitivna kriminologija ima tri temeljne značilnosti, ki zmanjšujejo verjetnost ponovnih kaznivih dejanj in škode ter osebam, ki so storile kaznivo dejanje, pomagajo rasti in okrevati:

1. osredotočanje na pozitivne odnose in interakcije;
2. upoštevanje celotne osebe na družbeni, medosebni in duhovni ravni;
3. osredotočanje na vrednote in prepričanja ter na načine njihovega spreminjanja, da se mladi naučijo, kaj je prav in kaj ne.

Slika 1: Ključni elementi pozitivne kriminologije.

V osrčju pozitivne kriminologije je pristop, ki temelji na vrednotah. Gre za pristop brez obsojanja, ki temelji na resnici, spoštovanju in odgovornosti, ljubezni, skrbi in iskrenosti, podpori in solidarnosti. Obravnava zlasti vprašanja etiketiranja in sramotenja, ki so pogostejše povezana z zapori in kazenskim pravosodjem. Pozitivna kriminologija temelji na pozitivnih elementih različnih idej, ki skušajo pojasniti kriminalno ravnanje (glej sliko 1).

Pozitivna kriminologija je podlaga za intervencije, saj nam pomaga graditi vire mladih in njihovo sposobnost delovanja v skupnosti za razvoj potrebnih spretnosti za spopadanje z neizogibnimi tveganji in izzivi v življenju.

Kakšna je pozitivna kriminologija v praksi?

- Osredotočenost na vprašanje »Kaj se ti je zgodilo?« namesto na vprašanje »Kaj si storil/-a?«.
- Radovednost namesto obsojanja.
- Aktivno zaznavanje dobrega v osebi in krepitev tega vedenja s proaktivno pohvalo.
- Osredotočanje na vedenje mladih in ne na sodbe o njihovih značilnostih (npr. »tvoja dejanja niso bila sprejemljiva« ali »slaba oseba si«).
- Osredotočanje na krepitev zaupanja in ob storjenih napakah spodbujanje pogovora o tem, kaj se je mogoče naučiti iz njih.
- V primeru nasilnega vedenja mlade osebe: raziskovanje, kaj je želela doseči in kako lahko naslednjič doseže isti cilj brez nasilja.

2.2 Sistemski pristop

Sistemska praksa predlaga, da bo mlada oseba brez širše mreže podpore ali vključenosti vseh pomembnih oseb v njenem življenju (npr. družine) težje dosegla cilje, ki omogočajo opustitev kaznivih dejanj.

V skladu s sistemskim pristopom je mlada oseba umeščena v kontekst, pri čemer nanjo vplivajo socialni, psihološki in okoljski dejavniki.

Sistemska praksa je način delovanja, razmišljanja in razumevanja sveta, ki se osredotoča na odnose in priznava, da je posameznik del družbenega konteksta.

Sistemski pristop predvideva, da je mlada oseba aktivna udeleženka pri opredeljevanju svojih težav in potreb ter razumevanju same sebe. Da bi bilo to mogoče, se mora počutiti dovolj varno in ne sme občutiti obsojanja ali strahu.

Vključevanje bližnjih oseb mlade osebe lahko podpira desistenco in rast – v primeru zdravega odnosa z bližnjimi osebami so lahko te pomemben motivacijski dejavnik. V praksi to pomeni, da so težave v družini vedno del širših procesov; posamezniki ne morejo delovati povsem neodvisno, pa naj bo to v dobrem ali slabem smislu.

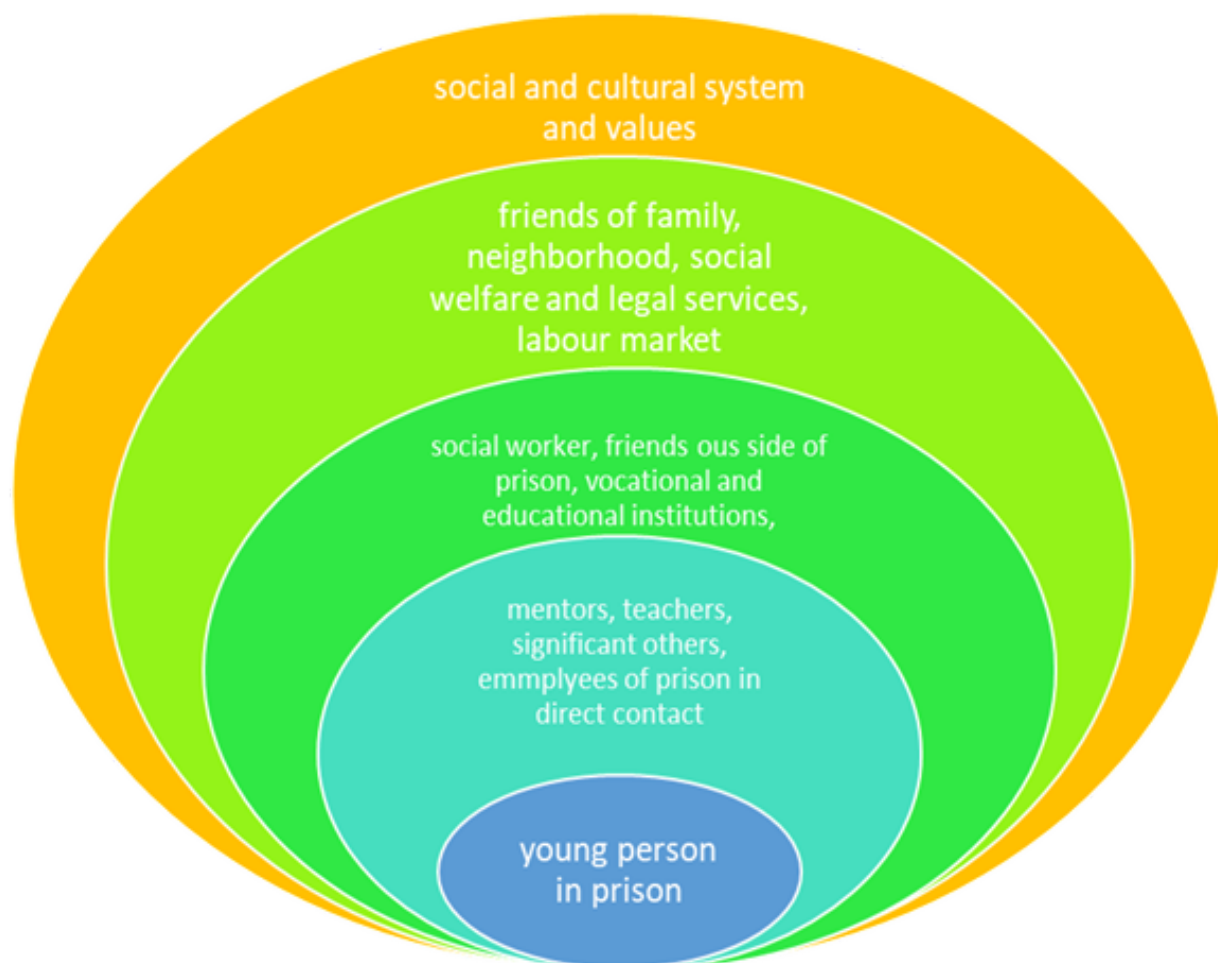
1. Osredotočanje na pozitivne odnose in interakcije.
2. Upoštevanje celotne osebe na družbeni, medosebni in duhovni ravni.
3. Osredotočanje na vrednote in prepričanja ter na načine njihovega spreminjanja, da se mladi naučijo, kaj je prav in kaj ne.

Kakšen je sistemski pristop v praksi?

Eko-zemljevid (glej sliko 3) je grafični prikaz vseh delov sistema, ki obstajajo v življenju posameznika.

Eko-zemljevidi uporabljajo poenostavljeno teorijo sistemov, pri čemer poudarjajo dejavnike, ki lahko vplivajo na posameznikova prizadevanja za doseganje osebnih ciljev.

Slika 3: Struktura eko-zemljevida sistemov

Izdelava eko-zemljevida z mladimi jim lahko pomaga razumeti, kdo jih izoblikuje in kako lahko ljudje vplivajo na pomembne odločitve. To jim daje občutek odgovornosti za doseganje ciljev. Z aktivnim sodelovanjem se lahko mladi na podlagi novi izkušnji naučijo, kako spremeniti svoje vedenje, ter razmislijo o bolj zakonitih, sprejemljivih, zaželenih, ustreznih in učinkovitih načinih vedenja.

2.3 Teorija sprememb

Proces spreminjanja je proces sodelovanja: ne dogaja se ljudem, temveč **z njimi**. Osredotoča se na oblikovanje socialnih in človeških virov v ljudeh, s čimer jim pomaga spremeniti življenje. Temu pravimo človeški in socialni kapital. Človeški kapital je učenje notranjih virov (npr. starševskih veščin), socialni kapital pa učenje na podlagi priložnosti (npr. razgovor za službo). Z izboljšanjem kapitala (talentov, spretnosti, znanja, virov) mladih želimo podpreti njihova prizadevanja za doseganje ciljev in jim zagotoviti boljšo kakovost življenja po izpustu iz zapora.

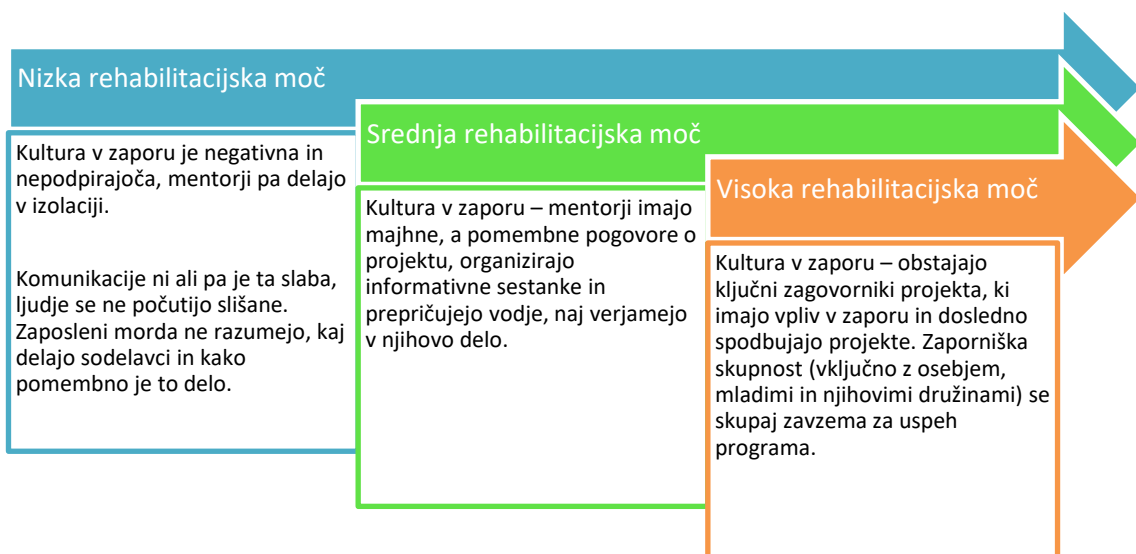
- Čeprav se morda sliši preprosto, je za to potrebno trdo delo. Mladi s travmatičnimi izkušnjami v zgodnji starosti pogosto izgubijo stik z lastnim ustvarjalnim potencialom.
- Naša naloga v odnosu z mlado osebo je, da skupaj z njo rešujemo težave, da lahko ponovno vzpostavi stik z lastno ustvarjalnostjo. Pri tem lahko uporabimo pristope in tehnike iz umetnosti, na primer slikarstva, glasbe, drame ali plesa.

Projekt temelji na teoriji sprememb, njegov cilj pa je doseči pozitivne učinke in spremembe na petih področjih ter krepiti odpornost:

1. Zaporniško okolje in kultura

Kaznovalna zaporniška kultura na splošno ne spodbuja ali podpira osebnih sprememb in ne prispeva h kulturi učenja. Eden od načinov za reševanje tega problema je postopno razvijanje pozitivnih mrež vzajemnega (kolegialnega) učenja s kolektivnim sodelovanjem in prispevanjem k izobraževanju. Učenje je učinkovitejše in bolj smiselno, če osebe zapora na primer dejavno sodeluje pri izobraževanju in ga podpira. Spodnji diagram prikazuje, kakšna je lahko izkušnja mentorja v zvezi s kulturo glede na rehabilitacijsko usmerjenost zapora.

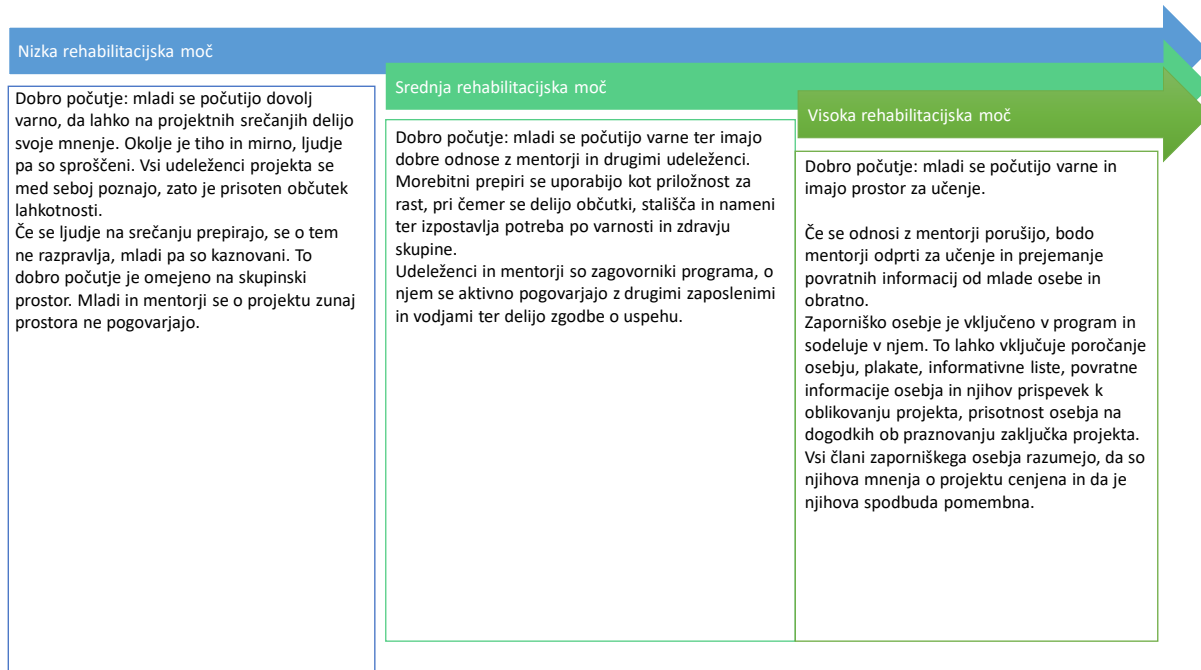

2. Dobro počutje

Zapor je zahtevno in stresno okolje, v katerem obstaja nevarnost nasilja in konfliktov. Izobraževanje ustvarja okolje, ki se razlikuje od vsakdanjega življenja v zaporih ter omogoča umik in varnost. Mladi, vključeni v projekt, preživijo več časa zunaj celice in sodelujejo v dejavnostih projekta.

Projekt zagotavlja prijeten, spodbuden, zabaven in motivacijski učni prostor. Zmanjšuje stres, dviguje ravni dobrega počutja in pozitivnega vedenja v zaporu, povečuje vključenost v druge dejavnosti v zaporu in spodbuja osebno rast. Spodnji diagram prikazuje, kakšna je lahko izkušnja mentorja v zvezi z dobrim počutjem glede na rehabilitacijsko usmerjenost zapora.

3. Človeški kapital

Izobraževanje je priložnost za spoznavanje različnih izkušenj, priložnosti, idej in vzornikov. Mladi v različnih vlogah odkrivajo svoje sposobnosti, motivacijo in upanje. To jih navda s pogumom, da preizkusijo nov način življenja in sčasoma prevzamejo novo identiteto, ki jim bo pomagala živeti brez kriminala.

4. Socialni kapital

Izobraževanje izboljšuje socialne odnose in daje mladim v zaporu moč, da aktivno sodelujejo ter pozitivno prispevajo k družbi in lastni družini. Mladi v zaporu imajo lahko omejen občutek pripadnosti in skupnosti ter premalo socialnih spretnosti in sposobnosti za vzpostavljanje pozitivnih odnosov. Lahko imajo neenake izkušnje z izobraževanjem, se počutijo izključene iz družbe in prevzamejo napačno mnenje glede tega, kako določeno vedenje vpliva na odnose v družini ali z družino.

Pomembno je, da z njimi ravnamo spoštljivo in prijazno, vzpostavimo zaupanje in ustvarjamo nove izkušnje. Le tako lahko pride do spremembe. Mladi v procesu izobraževanja pridobivajo izkušnje sodelovanja z drugimi. Pri tem se osredotočamo na izboljšanje in razumevanje pomena socialnih vezi, izboljšanje sposobnosti obvladovanja konfliktov, razumevanje vrednosti izobraževanja ter razvijanje razumevanja opredelitve zdravih odnosov in državljanstva.

5. Znanje, spretnosti in zaposljivost

Mladi v zaporu imajo lahko slabe učne izkušnje, nimajo samozvesti za učenje in spretnosti, potrebnih za pridobitev zaposlitve, ali celo spretnosti za ohranitev zaposlitve na najosnovnejši ravni. Cilj projekta je razviti ustrezen odnos do dela in ceniti vrednote, kot so zanesljivost, varnost in vztrajnost.

Naš cilj je mladim omogočiti, da se z uporabo ustvarjalnih pristopov ponovno povežejo z lastnim ustvarjalnim potencialom. Zato prisluhnemo njihovim potrebam, željam in pričakovanjem. Pomagamo jim, da si bodo lahko pomagali sami. Kot mentorji ne določamo, kaj je ustvarjalno, temveč to odkrivamo skupaj z mlado osebo. Na različne načine ji lahko omogočimo tudi, da sama poišče ustvarjalne metode. Na voljo so nam številni priročniki (tudi na spletu) s predlaganimi igrami, delavnicami in drugimi oblikami dela, ki jih je mogoče uporabiti v te namene.

2.4 Odpornost

Ta projekt se močno osredotoča na pomen odpornosti in spodbujanje njenega razvoja pri mladih.

Odpornost je odziv na hude stiske ali travme, ki se lahko pojavijo v življenju posameznika. Odvisna od tega, ali ima posameznik prave spretnosti, prednosti in lastnosti, da si opomore od neuspehov in olajša proces okrevanja.

Odpornost se osredotoča na prilagajanje okolju posameznika z namenom preživetja (ali, v idealnem primeru, rasti).

· Za odpornost je potrebna praksa. Kombinacija obojega lahko pripomore k spremembi identitete »storilca kaznivega dejanja« v identiteto »državljana«. Razumevanje:

- a) kako mladi dojemajo odnose,
- b) kaj jih motivira,
- c) kako obvladujejo svoja čustva in
- d) kakšno mnenje imajo o sebi, lahko pomaga pri razvijanju potrebnih spretnosti za odpornost.

Posttravmatska rast je sklop idej, ki poudarjajo, kako nas lahko stiske naučijo pomembnih lekcij, razvijejo našo odpornost in nam pomagajo uspeti. To je odvisno od tega, kako dojemamo izzive v svojem življenju. Premik iz območja udobja je zahteven, vendar lahko krepí naše razmišljanje in osebnost.

Proaktivna odpornost se osredotoča na dolgoročne cilje, ki obravnavajo celotno osebo, namesto da bi na pomanjkljivosti nameščali kratkoročne obliže, ki ne morejo vzdržati prihodnjih izzivov. Mentorji, ki želijo negovati proaktivno odpornost, lahko poosebljajo odpornost v svojem vedenju in pristopu k nalogam, s čimer se je bodo mladi lažje naučili.

Krepitev odpornosti lahko privede do:

- boljšega reševanja problemov;
- upanja, večje vztrajnosti in večjega občutka smisla;
- dobrega počutja;
- večjega občutka nadzora nad svojim življenjem;
- boljšega vpogleda v lastno identiteto;
- boljše zaščitenosti pred prihodnjimi ranljivostmi;
- večje neodvisnosti in boljšega sprejemanja odločitev za prihodnost.

2.5 Projektno učenje

Projektno učenje (PBL) se osredotoča na oblikovanje okvira za razmislek o tem, kaj je mogoče storiti z mlado osebo.

Projektno učenje je celostna učna metoda, ki enakovredno združuje kognitivne, izkustvene in psihomotorične vidike, pri čemer udeleženci svobodno izražajo svoja stališča in razvijajo ustvarjalne sposobnosti. Temelji na izkustvenem učenju in se večinoma izvaja v skupinah.

Udeleženci aktivno pridobivajo znanje ali iščejo rešitve, in sicer z raziskovanjem, ustvarjalnim delom in učenjem. Mentor vodi udeležence skozi dejavnost v postopnem procesu za doseganje izobraževalnih ciljev in nalog, ki jih je določil v sodelovanju z udeleženci na začetku projekta. Projektno delo je osredotočeno na določeno temo (npr. premagovanje ovir), učne dejavnosti pa temeljijo na resničnih problemih in situacijah.

Udeleženci se soočijo s težavami v svojem življenju in jih nato rešujejo v okviru skupinskih projektov. Skupina išče rešitve za določeno težavo, pri čemer se učenje oblikuje kot odziv. Učenje poteka z odkrivanjem in konstruiranjem, v osrčju dejavnosti pa so cilj projekta in učenci.

- Pri projektnem delu se izvajalci ne učijo le strategij za uspešno izvajanje projektov in različnih učnih strategij, temveč z različnimi dejavnostmi tudi razvijajo različne spretnosti, bogatijo svoje znanje in izkušnje, oblikujejo kritično mišljenje in sposobnosti reševanja problemov ter razvijajo socialne kompetence.

- Sestavni del učenja je vrednotenje učnih dosežkov, ki poteka sproti in na koncu učnega projekta. Tako lahko udeleženci razmislijo in se učijo o sebi.

- Pred izbiro in načrtovanjem projekta se določijo tri vrste ciljev: vsebinski, postopkovni in procesni cilji. Vsebinsko (praktično) znanje se pridobiva z obravnavanimi temami, postopkovno znanje se pridobiva z vadbo spretnosti, postopkov in metod, procesno znanje pa je preplet vsebine, ciljev, metod ter dejavnosti mentorjev in udeležencev med dejanskim izvajanjem projekta.

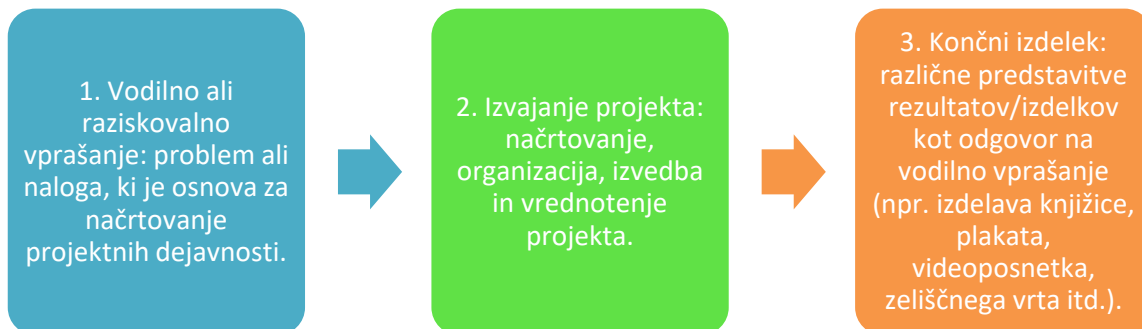
2.5.1 Kaj je učni projekt?

Učni projekt je proces, ki poteka v določenem časovnem obdobju ter pri katerem mentor prevzame vlogo svetovalca in ne učitelja. Običajno se obravnava določen problem in išče rešitev zanj, pri čemer se interdisciplinarno povezuje predhodno pridobljeno znanje. Obseg projekta je odvisen od obsega teme, trajanja projekta in števila udeležencev. Njegov cilj je razvijanje vnaprej določenih spretnosti, vrednot, stališč ali interesov.

2.5.2 Ključne značilnosti učnega projekta

Ključne značilnosti učnega projekta so:

2.5.3 Vrste učnih projektov

Obstajajo različne vrste projektnega dela, najpogosteje pa se uporabljajo naslednje štiri:

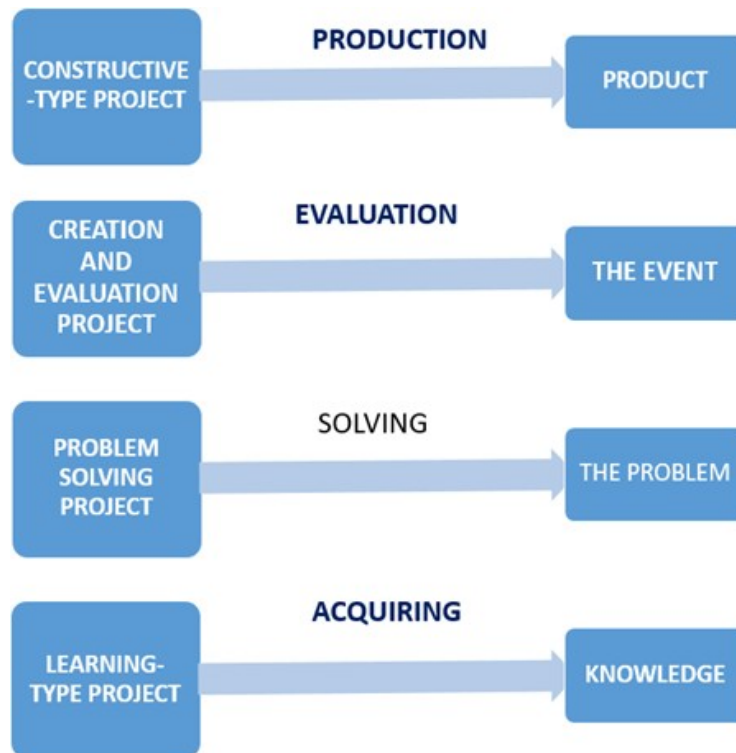
Konstruktivni projekt	Projekt učenja in vrednotenja	Projekt, usmerjen v reševanje problemov	Učni projekt
•Izdelava predmetov (npr. valilnice za ptice ali glasila). •Načrtovanje in izvajanje dejanj (npr. urejanje okolice, razstave itd.)	•Spoznavanje in vrednotenje pojavnosti, metode, glasbe, filma, razstave itd. •Izvajanje se le na podlagi vnaprej načrtovane teme z opredeljenimi fazami.	•Osredotočenost na reševanje problema. •To lahko vključuje tudi raziskovalne projekte.	•Sestavljen je iz dejavnosti, pri katerih udeleženci pridobijo določene spretnosti, zmožnosti ali znanje v skladu z dogovorjenim učnim načrtom.

Pri izvajanju projekta je najpomembneje doseči zastavljene cilje. To je mogoče le, če upoštevamo dve zahtevi:

1. V vseh predstavljenih vrstah projektov je učenec glavni akter ali izvajalec dejavnosti v vseh fazah projekta. Mentor sodeluje kot pobudnik dejavnosti udeležencev in kot njihov svetovalec.

2. Potek in običajno tudi vsebina dejavnosti potekata po določenem načrtu, ki ga mentor in udeleženci pripravijo skupaj.

Slika 4: Vrste projektnega učnega dela

2.5.4 Prednosti projektnega učenja

Projektno učenje ima v praksi številne prednosti v primerjavi s klasičnim načinom učenja. Med njimi so tudi naslednje: Projektno učenje zagotavlja večjo motivacijo in večji občutek zadovoljstva.

Udeleženci razvijejo celostno razumevanje teme.

Udeleženci se naučijo sodelovati pri reševanju problemov. Spodbuja se samostojno učenje, saj udeleženci prevzamejo več odgovornosti za svoje delo in učenje za doseganje skupnih ciljev.

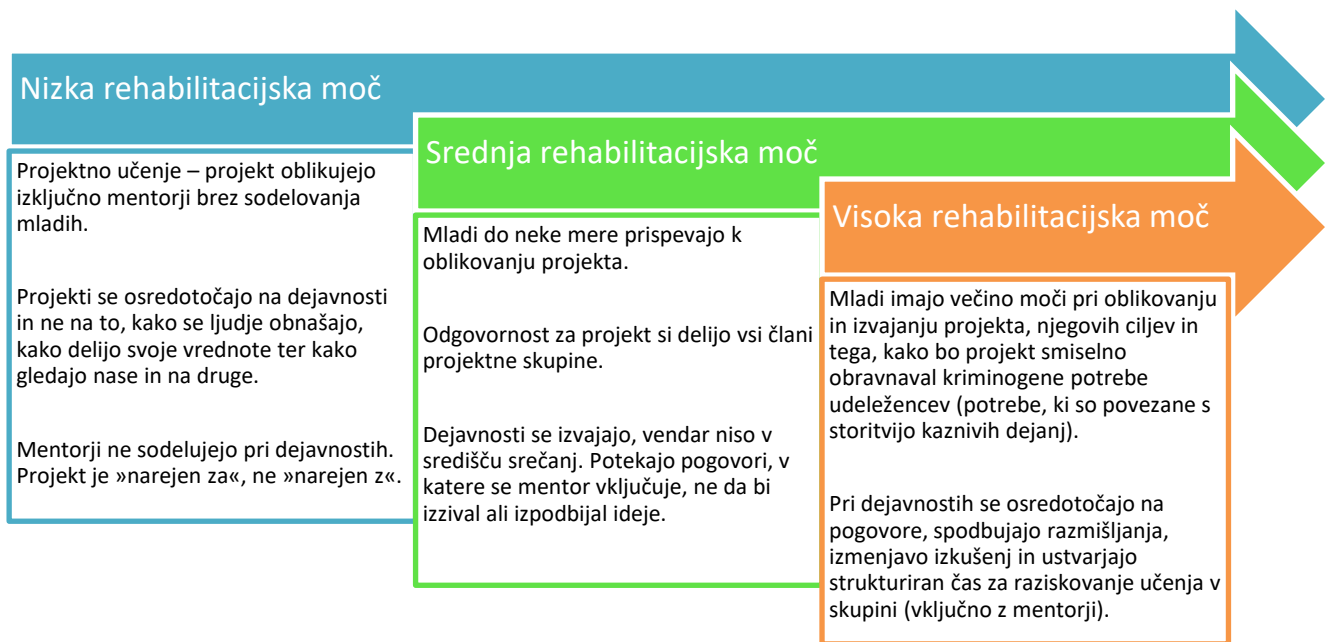
Ker projektno učenje vključuje različne vrste nalog, izpolnjuje različne učne potrebe udeležencev.

Projektno učenje lahko poglobi znanje in razumevanje, saj morajo udeleženci pridobiti in uporabiti koncepte, načela in spretnosti za reševanje resničnih problemov.

Prav tako spodbuja kritično in proaktivno razmišljanje ter razvija komunikacijske in sodelovalne spretnosti, ki bodo pomembne v njihovem poznejšem poklicnem življenju.

Spodnji diagram vam bo v pomoč pri razumevanju razlik v rehabilitacijski moči v okviru projektnega učenja.

2.6 Vloga drugih

2.6.1 Sodelovanje drugih strokovnih delavcev v zaporih

Kjer je to mogoče, bi morali biti drugi strokovni delavci (psihologi, socialni delavci, vzgojitelji), ki neposredno delajo z mladimi v zaporih, vključeni v načrtovanje programa skupaj z mentorji, ki bodo program izvajali.

Vse zaporniško osebje, s katerim so mladi v vsakodnevnem stiku, bi moralo biti obveščeno o tem, kaj počnejo mladi, vključeni v program, katere cilje skušajo uresničiti in katere težave rešujejo.

Naloga teh odraslih je, da izrazijo zanimanje za to, kar mladi počnejo, poskušajo narediti in se učijo.

To lahko storijo na naslednje načine:

- ♦ s spraševanjem mlade osebe, kaj počne in kako napreduje;
- ♦ z nudenjem nasvetov;
- ♦ s pohvalo, kadar je to mogoče;
- ♦ s spodbudnim tonom.

Na ta način se v udeležencu krepi občutek pripadnosti širši družbi in samospoštovanje. Odrasli so tudi dragocen vir informacij v življenju mlade osebe. Osebe v zaporu je lahko v veliko pomoč pri učenju in reševanju težav, s katerimi se mladi srečujejo pri projektnem delu.

2.6.2 Pomen vzornika za mlado osebo s težavami

Pri naših prizadevanjih, da bi mladim pomagali pri osebnem razvoju in jih tako pripravili na »normalno« življenje zunaj zavoda, nam lahko močno pomagajo zgodbe uspešnih ljudi, ki so bili nekoč v podobnem položaju.

Kognitivna psihologija opisuje, kako zgodbe sprožijo čustvene odzive, pokažejo pot in okrepijo motivacijo za vztrajanje na začrtani poti. Zgodbe ustvarijo vizualno predstavo v mislih poslušalca in aktivirajo izkustvene centre v možganih. Z zgodbami o uspehu lahko mlade podpremo na njihovi poti v odraslost. Opominjajo nas, da lahko vedno ohranimo upanje za prihodnost – ne glede na to, na kateri točki v življenju smo in s čim se soočamo. Učinek je še večji, če oseba deli svojo zgodbo v živo.

Priporočljivo je povabiti ljudi, ki imajo izkušnje s kazenskoopravnim sistemom in lahko mladim zaupajo lastne strategije za uspeh. Lahko pa pridobimo tudi posnetke ali zapise oseb, ki so svojo zgodbo na kakršen koli način že delile z javnostjo. Nenazadnje lahko ustrezne vzornike poiščemo tudi v umetnosti, literaturi ali dobrem filmu.

2.6.3 Bližnje osebe

Odkrivanje, spoznavanje in ocenjevanje posameznikove trenutne socialne mreže je dolgotrajen proces. Če smo dovolj pozorni, bomo med programom našli dovolj priložnosti, da svojo pozornost usmerimo v preučevanje socialnih vezi mlade osebe in pripisovanje pomena vsaki od njih. Pomembno je, da vsak udeleženec do konca programa ugotovi, katere njegove vezi podpirajo napredek in vključevanje v družbo v skladu z zdravimi vrednotami ter katere ga ovirajo.

Mnogi mladi opisujejo občutke osamljenosti in izoliranosti, saj se skušajo izogniti negativnim vrstniškim povezavam, hkrati pa se s težavo ukoreninijo v »novem življenju«, za katero so si prizadevali. Poleg tega so številni navedli, da je ločitev od družine še povečala osamljenost; družinske vezi so namreč pogosto šibke, mladi pa se izogibajo ponovni vzpostavitvi stikov, ker se bojijo zavrnitve.

V nadaljevanju sledijo nasveti, kako mladim pomagati pri vzpostavitvi mreže in načrta za krepitev zelenih odnosov. Ta proces bo še posebej pomemben, ko se bodo mladi začeli uveljavljati po izpustitvi iz zapora. S skrbnim spraševanjem začnite sestavljati mrežo povezav, ki jih je mlada oseba že vzpostavila.

- Dodajte nove povezave, ki jih nameravajo vzpostaviti v prihodnjem letu.
- Mlade prosite, naj te povezave razvrstijo v skupine na način, ki se jim zdi smiselni (npr. glede na dejavnost/pozitiven vpliv/bližino itd.).
- Pogovorite se o tem, kako bi lahko mladi uporabili to mrežo za podporo.
- Sčasoma sestavite načrt za krepitev pozitivnih povezav in odmik od negativnih vezi.
- Razpravljajte o krajih/situacijah, ki naj jih mlada oseba izbere oziroma se jim izogiba. Razpravljajte o osebnih strategijah za preprečevanje predhodnih problematičnih situacij ter o možnostih »reševanja« v primeru zapletov. Pomembno je priznati neizogibnost težav in načrtovati njihovo obvladovanje.

2.6.4 Vključevanje družinskih članov

Vključevanje družinskih članov je lahko vir znanja in informacij v fazi po delu in učenju, saj lahko:

- podpirajo učiteljevo delo in mu nudijo moralno podporo;
- zagotovijo fizično pomoč pri izvajanju določenih dejavnosti;
- sodelujejo s skupino pri dejavnostih, če mentor oceni, da bo to pozitivno vplivalo na izid in doseganje ciljev;
- sodelujejo tudi kot učenci in se skupaj z mladimi učijo novih spretnosti;
- načrtujejo dejavnosti, ki omogočajo večjo povezanost med odraslim in mladim, npr. delo v paru;
- sedijo v občinstvu, ko mladi predstavijo svoj napredek in rezultate svojega dela.

Čustvena podpora, sprejemanje in priznavanje njihove vrednosti so najpomembnejše stvari, ki jih mladi potrebujejo in pričakujejo od odraslih. Med celotnim programom morajo vedeti, da je odraslim mar zanje, da jih imajo starši ali skrbniki radi ter jim zaupajo in verjamejo vanje, da bodo premagali svoj trenutni položaj in odpravili slabe navade ter razvili osebnost in življenjski slog, na katera bodo lahko vsi ponosni.

Poudariti moramo, da odrasli, vključeni v program, niso tam samo zaradi mlade osebe. Na nek način postanejo del ekipe, saj sodelujejo z drugimi člani skupine in spletajo vezi z njimi. S tem dajejo zgled zrelega in odgovornega odraslega. Če pa ugotovimo, da starši ali skrbniki še niso sposobni prevzeti te vloge in škodljivo vplivajo na vedenje mlade osebe, moramo omejiti njihovo sodelovanje.

Priporočamo uporabo eko-zemljevida in genograma. Obe metodi sta se izkazali za zelo uporabni in zanesljivi pri delu z mladimi, saj omogočata prepoznati pomembne odrasle v njihovem življenju. Eko-zemljevid in genogram se lahko izdelata na individualnem srečanju z mlado osebo ali v okviru skupinske delavnice z manjšim številom udeležencev.

3.0 Kompetence tutorjev in pridobivanje mentorjev

Mentor za uspešno izvedbo programa projektnega učenja za mlade ne potrebuje le temeljnih kompetenc v okviru dela z ljudmi, temveč tudi splošne kompetence za delo z ranljivimi skupinami mladih, prepoznavanje njihovih posebnosti in podpora pri njihovem razvoju.

Sposoben mentor je najpomembnejši dejavnik za uspeh programa. Mentor, ki bo vodil program, mora dobro poznati splošne značilnosti mladih storilcev kaznivih dejanj (glej teoretična poglavja REEDU), biti usposobljen za uporabo metod aktivnega učenja in tehnik projektnega učenja, voditi udeležence pri razvijanju in izražanju njihovih notranjih lastnosti (pripadnost, vrednote, sposobnosti itd.), znati spodbujati aktivno sodelovanje in samoiniciativnost udeležencev v vseh fazah projektnega dela ter ustvariti spoštljivo, sproščeno in ustvarjalno vzdušje v učni skupini.

V nadaljevanju so na kratko opisane ključne kompetence mentorja. Izpolnite samooceno v Dodatku 2, da ocenite raven svojih kompetenc. Če je mogoče, lahko to oceno lahko uporabite tudi pri pridobivanju mentorjev.

Pri pridobivanju mentorjev za ta program je treba upoštevati temeljne kompetence. Pri tem se je treba osredotočiti na ponovno izpostavljanje teh kompetenc med usposabljanjem mentorjev in razvijanje njihovih spretnosti za omogočanje učinkovitega programa.

Slika 5: Ključne kompetence mentorja

Informirani mentor

Razumevanje pozitivne kriminologije in pristopa tega programa je ključno za njegov uspeh. Priporočljivo je, da vsi mentorji preberejo spremljajoča teoretična poglavja programa, da bi razumeli ideje, na katerih temelji njegova ideologija.

Odporni mentor

Razumeti je treba, da je za rast potreben čas in da mladi potrebujejo prostor za učenje na lastnih napakah. Vedeti je treba, da je napredek lahko počasen in ne bo vedno opazen. Sadite semena in morda ne boste videli sadov svojega dela, vendar ne skrbite – potreben bo čas, vendar bo napredek jasn, ko bodo čas in pogoji pravi.

Empatični mentor

Vedeti je treba, kako pomembno si je vzeti čas in se posvetiti mladi osebi, njenim občutkom, pogledom in vplivu izkušenj v njenem življenju. Vpliv izkušenj je treba priznati (kar pa ne pomeni, da jih nujno odobravamo). Uporaba stavkov, kot so: »Vidim, da se počutiš ...«; »Razumem, da ti je bilo to težko« in »Vem, da ti je bilo to v izziv«, lahko pomaga pri vzpostavitvi odnosa in zaupanja.

Sodelujoči mentor

Sodelujoči mentorji si skupaj prizadevajo za spremembe. Za delo v skupinskih učnih projektih je potrebno timsko delo, ki temelji na pripadnosti, zaupanju in interakciji med vsemi člani učne skupine. Timske veščine se razširijo tudi na udeleženca, saj je njegovo vključevanje v sooblikovanje izvedbenega načrta pomembno in pripomore k njegovi zavzetosti.

Spodbudni mentor

Spodbudni mentorji imajo dovolj energije, da preučijo težke izkušnje. Vztrajanje z mlado osebo je lahko izziv, vendar sta upanje in vera v posameznika močna motivacijska dejavnika. Mentorji morajo uporabljati motivacijske delovne metode, ki spodbujajo timsko delo in izkustveno učenje ter krepijo individualno in skupinsko odgovornost pri doseganju zastavljenih ciljev.

Prosocialni mentor

Biti vzornik ni predstava, temveč stalen način bivanja, v katerem imajo vsa vedenja in dejanja pomen. Za mlade učence je mentor tudi vzornik ali zgled, h kateremu lahko stremijo v procesu razvoja. Preprosti načini za priznavanje in slavljenje posameznikovega truda in uspeha, kot so drobne »čestitke«, lahko spodbudijo pozitivno vedenje.

3.1 Spretnosti mentorjev

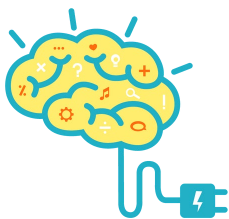
Medtem ko kompetence vključujejo znanje, vedenje in odnos, spretnosti obsegajo uporabo tega znanja in pristopa za uspešno izvedbo programa.

Slika 6: Osnovne spretnosti mentorja

Aktivno poslušanje

Mladi osebi je treba prisluhniti in dejansko slišati, kaj želi povedati. Aktivno poslušanje ima ključno vlogo pri podpiranju vedenjskih sprememb, saj izraža vero v spremembe in v samo osebo. Mentorji morajo biti sposobni vključiti ugotovljene izobraževalne in osebnostne potrebe mladih v načrtovanje in izvajanje projektnega učenja ter podpornih dejavnosti v programu. S poslušanjem lahko zaznajo in prepoznajo ovire in težave pri posamezniku ter zagotovijo pomoč pri njihovem reševanju.

Razmislite o naslednjem: Kako aktivno je moje poslušanje in kako razvijam svoje veščine aktivnega poslušanja? Ali poznam kakšnega dobrega poslušalca? Kateri vidik njegovega pristopa mi daje to misliti? Kako lahko ta pristop vključim v svoje delo?

Spretnosti ocenjevanja in vrednotenja

Mentor oceni izkušnje in povratne informacije mlade osebe ter ovrednoti njen napredek in rast. Mentorji morajo:

- ♦ prepoznati in analizirati značilnosti mladih;
- ♦ prepoznati potrebe mladih odraslih in njihovo spreminjanje skozi čas;
- ♦ prepoznati življenjske okoliščine udeležencev;
- ♦ prepoznati predhodno znanje, izkušnje, interese in pričakovanja udeležencev;
- ♦ uporabljati učinkovite pristope in metode za spremljanje in ovrednotenje napredka posameznika in skupine pri doseganju skupnih ciljev;
- ♦ ovrednotiti zadovoljstvo udeležencev med procesom in ob njegovem zaključku;
- ♦ oceniti napredek za lažje skupno načrtovanje nadaljnjih dejavnosti;
- ♦ oceniti sebe in svoje delo, saj je to pomembno za strokovno rast in razvoj.

Načrtovalne spretnosti

Načrtovanje in oblikovanje dobro organiziranega programa. Mentorji morajo pripraviti izvedbeni načrt programa (načrtovanje načinov podajanja vsebine in poteka učnih projektov, načrtovanje načinov in obsega sodelovanja udeležencev, načrtovanje spremljanja tekočega dela in dosežkov udeležencev itd.).

Načrtovalne spretnosti so potrebne tudi za:

- časovno načrtovanje in usklajevanje projektnih dejavnosti med njihovim potekom v skladu z dejanskim stanjem;
- koordinacijo in organizacijo dela drugih oseb, ki sodelujejo pri izvajanju programa (strokovni delavci v zaporu, starši, prijatelji, zunanji strokovnjaki);
- upoštevanje osnovnih elementov načrtovanja projekta;
- pridobivanje idej na podlagi interesov udeležencev in resničnega življenja;
- izdelavo projektnega koledarja z mejniki, scenariji in načini merjenja uspeha;
- vključevanje virov, strokovnjakov in pravega občinstva.

Za ta program so neprecenljive tudi spretnosti vodenja in spremljanja dejavnosti. To vključuje:

- prepletanje individualnega in skupinskega dela;
- uporabljanje orodij za vodenje projektov – skupinskih norm, pogodb, seznamov nalog;
- določanje mejnikov in rokov;
- vzpostavljanje rutin za delo in razmišljanje;
- pomoč udeležencem pri prepoznavanju pomena in vrednosti sodelovanja.

Razmislite o naslednjem: Kaj moram upoštevati in imeti na voljo za učinkovito izvedbo projekta?

Katere strukture želim vzpostaviti za lažje ocenjevanje udeležencev programa in sebe kot mentorja?

4.0 Smernice za program

Program obsega sedem srečanj, v okviru katerih lahko mentor vzpostavi pozitiven odnos z mlado osebo in jo pripravi na element projektnega učenja v programu. Vsak program vključuje segment projektnega učenja, ki se oblikuje v sodelovanju z mentorji in mladimi.

4.1 Merila

Program je prostovoljen. Namenjen je mladim, v njem pa sodelujejo tudi njim pomembne osebe. Osebe, vključene v program, naj izpolnjujejo naslednja merila:

- njihovo življenje je dovolj stabilno, da lahko v celoti sodelujejo. To se lahko oceni glede na to, kako dolgo so že v zaporu in koliko jim manjka do izpusta;
- fizično in psihično so sposobni opravljati skupinsko delo;
- imajo zadostne intelektualne sposobnosti za izvajanje nalog in sodelovanje pri skupinskem delu. Upoštevajte, da boste morali morda prilagoditi gradivo za nevrodivergentne udeležence ali udeležence s težavami na področju pismenosti. To lahko vključuje dodajanje slikovnih dejavnosti in dosledno preverjanje razumevanja tekom programa;
- udeleženci so pripravljeni sodelovati v programu. Zagotavljanje pripravljenosti je bistveni del ocenjevalnega postopka. Če je mlada oseba pripravljena sodelovati v programu, ji lahko ponudimo mesto. To ne pomeni nujno, da so motivirani za obravnavo svojega prestopniškega vedenja, temveč da so odprti za možnost pogovora ter preučevanja svojega vedenja in osebnosti;
- imajo zadostno jezikovno znanje za sodelovanje v programu (velja za tiste, ki morda prihajajo iz drugih držav).

Naslednja vprašanja so vam lahko v pomoč pri ocenjevanju primernosti oseb za sodelovanje v programu:

- Zakaj se želite udeležiti programa?
- Kaj želite doseči z udeležbo v programu?
- Katere so vaše prednosti in trenutne sposobnosti (npr. komunikacijske spretnosti, podpora drugim, motivacija za izboljšanje, ustvarjalne spretnosti)?
- Kakšno znanje bi lahko predali drugim udeležencem programa?
- Katera področja želite razvijati v prihodnosti?
- Ali imate kakršne koli potrebe (npr. težave s pismenostjo), ki bi lahko vplivale na vašo stopnjo vključenosti v program?
- Kaj potrebujete v tem trenutku, da bi podprli svoj osebni razvoj (razpravljate lahko o notranjih in zunanjih dejavnikih)?
- Kakšno je vaše duševno zdravje? Ali imate načrt za upravljanje svojega duševnega zdravja, če je to slabo (npr. zdravljenje ali zdravila)? Če je odgovor pritrdilen, ali se tega načrta držite?

4.2 Deset najpomembnejših nasvetov za pomoč pri načrtovanju in izvajanju programa

1. Kjer je to mogoče, ustvarite varno in mirno učno okolje.
2. Negujte psihološko dobro počutje mlade osebe tako, da se osredotočite se na njene posamezne prednosti (pred programom, med njim in po njem).
3. Namesto obsojanja izrazite radovednost.
4. Vzpostavite strukturo, ki vam bo zagotovila čas za pripravo srečanja in razpravo s sodelavcem ali vodjo po njem. To vam bo pomagalo osmisliti srečanja in se posvetiti morebitnim čustvom, ki jih imate in bi lahko vplivala na vaše izvajanje.
5. Redno preučujte svoj odnos z mladimi in razmišljajte, kako ga lahko izboljšate. Ali se izogibajo ali izražajo nezaupanje? Ali prestopajo meje in postavljajo preveč osebna vprašanja?

V takem primeru izkoristite srečanje, da skupaj preučite situacijo. Omenite, da se zdijo »odsotni« (na primer), ter jih spodbudite k razmisleku, zakaj je temu tako.

6. Ločite slabo vedenje od osebe, ki ga izvaja. Izrazite brezpogojno pozitivno spoštovanje do mlade osebe. S tem ji boste pokazali, da vam lahko zaupa.
7. Mlado osebo spodbujajte, naj vam predstavi svoje življenje in interese. Če bo čutila, da ima določeno spretnost (je v nečem dobra), bo lažje izrazila samostojnost in vračala družbi. Ne ukazujte, temveč svetujte in usmerjajte.
8. Bodite pozorni na ton, ki ga uporabljate z mladimi.
9. Pojasnite vsa pravila in odločitve.
10. Vztrajajte! Odpornost pride z zrelostjo, zato moramo imeti od mladih realna pričakovanja. Morda boste vedno znova ponavljali isto, vendar ne obupajte.

4.3 Smernice za oblikovanje uspešnega učnega projekta

Pred začetkom srečanja preberite te pomembne napotke, s katerimi se boste lažje osredotočili na cilje učnega projekta.

- Vsak učni projekt je načrtovan na podlagi načel sodelovalnega učenja med vsemi udeleženci projekta. Izbrana tema mora biti dovolj široka, da lahko udeleženci sodelujejo v vseh fazah projektnega učnega dela in da se ugotovi interesom vsakega od njih.
- Glavna cilja programa REEDU sta razvijanje socialnih kompetenc pri mladih in vcepljanje vrednot, ki jim bodo pomagale pri razvoju polne osebnosti ter zdravem in družbeno koristnem življenju. Poleg tega je pomemben cilj pomagati mladim pri zavedanju odgovornosti, ki jih prinaša aktivno državljanstvo.

- Zato moramo na začetnih srečanjih pomagati mladim pri odkrivanju lastnih prednosti, ugotavljanju, v čem so dobri, in prepoznavanju svojih talentov. Omogočiti jim moramo, da med projektom izrazijo, razvijejo in okrepijo svoje sposobnosti.
- Pri izbiri konkretnih dejavnosti pazimo, da so naloge dovolj zahtevne, da se bodo mladi potrudili učiti in razvijati nove spretnosti, hkrati pa dovolj zanimive, da bodo pripravljeni vložiti dodaten napor za dosego ciljev.
- Poskrbeti moramo tudi za njihovo motivacijo – sproti ocenjujemo njihovo delo in dosežke ter se skupaj z njimi veselimo majhnih zmag. Dosledno hvalite udeležence in ustrezno komentirajte njihov napredek, saj prav te majhne zmage pomagajo krepiti samozavest mladih.
- Dajejo jim dodaten zagon in motivacijo za vztrajanje pri doseganju ciljev ter jim pomagajo verjeti, da bodo z vztrajnostjo in delom v želeni smeri pozneje lahko dosegli večje cilje, ki se trenutno morda zdijo nedosegljivi. Zato je zelo pomembno, da projektne cilje določimo realno, v skladu z njihovimi sposobnostmi ter v okviru njihovih materialnih in časovnih omejitev.

4.3.1 Merila učnega projekta

Pri oblikovanju učnega projekta upoštevajte naslednja merila:

- učni projekt ustreza potrebam in okoliščinam ciljne skupine;
- učni projekt omogoča, da projekt REEDU doseže zastavljene cilje;
- učni projekt omogoča delo v manjših skupinah;
- če zasnova učnega projekta to omogoča, projekt omogoča predstavitev skupine v okolju in tako prispeva k aktivnemu sodelovanju udeležencev;
- učni projekt upošteva značilnosti, potrebe, priložnosti in omejitve posameznih udeležencev;
- učni projekt je izvedljiv v razmerah, v katerih mladi živijo.

4.3.2 Oblikovanje projekta

V nadaljevanju sledijo kratka navodila za pisanje in oblikovanje načrta učnega projekta in ustreznih podprojektov.

Naslov glavnega projekta:

Izberite ustrezen naslov, ki odraža ključno obravnavano dejavnost ali težavo ali pa pričakovani končni izdelek projektne delo.

Opis in utemeljitev projekta:

V tem razdelku predstavite osnovno idejo projekta in razloge za njegovo izbiro.

Predstavitev ideje pomeni predstavitev vizije učnega projekta (kaj se bo dogajalo, kaj želimo narediti/spremeniti/doseči) ter njegovega osnovnega namena in načina izvajanja.

Utemeljitev projekta pomeni predvsem razloge in izhodišča za oblikovanje projekta. To temelji na zastavljenih ciljih projekta REEDU ter okoliščinah in potrebah ciljne skupine. Opredelite tudi, katero vsebinsko področje bo v projektu prevladovalo (npr. umetnost, aktivno preživljanje prostega časa, aktivno državljanstvo, osebni razvoj itd.) Na kratko opišite, kako boste v projekt vključili strokovno osebje in posamezne družinske člane mlade osebe ali njene bližnje.

Metodologija:

Pristop mora temeljiti na sistemski teoriji in pozitivni kriminologiji.

Trajanje programa (v urah):

Ocenite čas trajanja projekta.

Spremljanje in vrednotenje napredka:

Vrednotenje je zelo pomemben del vsakega učnega srečanja. Udeležencem in tutorjem omogoča, da razmislijo o svojem napredku pri učenju. Postopek vrednotenja se začne na začetku učnega srečanja, ko skupaj z udeleženci določimo njihove interese, pričakovanja in dejansko stanje. Spremljanje in končno vrednotenje napredka pri učenju se izvajata ves čas trajanja programa. To načelo vrednotenja upoštevamo tako pri načrtovanju projekta kot pri vsakem podprojektu.

Razmislite in zapišite, kako boste z udeleženci ugotavljali napredek po vsakem srečanju. Udeleženci morajo vedeti, kaj so se naučili med učno uro in kako so napredovali.

Pred začetkom programa se morajo o projektu strinjati vse vključene osebe, od vodstva zapora do kuhinjskega osebja, mentorjev, zunanjih strokovnih delavcev, učiteljev ter mladih in njihovih bližnjih.

4.3.3 Kako napisati načrt podprojekta

Krovni projekt razdelite na več manjših projektov oziroma podprojektov. Podprojekt je zaokrožena dejavnost, ki sledi določenim učnim in rehabilitacijskim ciljem. Pri tem bodite pozorni, da je projekt strukturiran v smiselnem zaporedju:

1. začetna srečanja (spoznavanje udeležencev v manjši podskupini, utrjevanje učnega dogovora in motiviranje za delo, ugotavljanje izobraževalnih potreb in interesov, individualni izobraževalni načrti itd.);
2. osrednja srečanja (pri teh projektih se doseže večina standardov programa, vzpostavi se socialna mreža);
3. zaključna srečanja (priprava na konec, zaključevanje, vrednotenje programa).

Vsako srečanje je lahko samostojen podprojekt. Vsak podprojekt poimenujte z ustreznim naslovom. V naslovu podprojekta morajo biti navedeni vsebinski in procesni cilji dejavnosti (glej stran X). Ocenite število ur za vsak podprojekt in jih razporedite na ustrezno število učnih srečanj.

4.3.4 Predlagani okvir za pisanje podprojekta

Naslov projekta: poimenujte svoj projekt.

Vrsta projekta: katero vrsto projekta nameravate izvesti?

Izbira udeležencev: kako nameravate izbrati udeležence za svoj projekt? Katere korake morate izvesti?

Ciljna skupina: na koga se boste osredotočili?

Namen projekta: kaj želite doseči in kakšni so cilji projekta?

Prednostne vrednote: katere vrednote želite spodbujati med projektom?

Kako se pozitivna kriminologija sklada z vašim projektom?

Osebj in drugi sodelujoči: kdo sodeluje in kako?

Logistika: o katerih operativnih vidikih morate razmisliti?

Morebitni izzivi in kako jih premagati: katera tveganja in izzivi se lahko pojavijo in kakšne načrte lahko vzpostavite za njihovo ublažitev?

Trajanje projekta: skupni čas v urah.

Spremljanje in vrednotenje: kako boste merili uspešnost projekta in ugotovili, ali ste dosegli zastavljene cilje?

4.4 Smernice za vključitev bližnjih oseb v program

Eden od glavnih ciljev tega programa je krepitev odnosov med mladim in njegovimi družinskimi člani ali zanj pomembnimi odraslimi.

Naloge mentorjev:

- spodbujanje smiselnega sodelovanja v različnih fazah projektnega učenja, kadar je to mogoče;
- vzpostavitev (kjer je to mogoče) želenih odnosov, tj. povezanosti, zaupanja, spoštovanja, razumevanja in sprejemanja; gre za proces, ki ga je treba razvijati z veliko mero potrpežljivosti in skrbno načrtovanimi dejavnostmi.
- opredelitev (skupaj z mlado osebo) bližnjih oseb, ki lahko sodelujejo v rehabilitacijskem programu;
- pridobivanje bližnjih oseb za sodelovanje.

Najprimernejši način za vključevanje bližnjih oseb je ob prisotnosti socialnega delavca. Priporočamo, da jim pošljete vabilo na predstavitev programa s kratko razlago o namenu programa, pri čemer vnaprej določite čas in kraj informativnega srečanja.

Najprimernejši čas za prvo srečanje je pozno popoldne ali zgodaj zvečer, lokacija pa naj bo blizu zapora, vendar zunaj zaporniških zidov, kjer niso potrebni posebni varnostni ukrepi. En ali dva dni po pisnem vabilu pokličite bližnje in jih osebno povabite na srečanje. Telefonski pogovor je tudi dobra priložnost, da odgovorite na morebitna vprašanja in dileme povablencev. V posebnih primerih je lahko potrebno, da zaporniški socialni delavec povabljenca obišče tudi na domu.

4.4.1 Nasveti za »izgradnjo« pomembne odrasle osebe, ki bo delala z mladimi

- Številne nevladne organizacije (v Sloveniji so to na primer Voluntariat, Krščanska prostovoljna dejavnost v zaporih, združenje Amos) v okviru različnih projektov izobražujejo in usposablajo prostovoljce, ki spremljajo mlade v zaporu in delajo z njimi.
- Ena od oblik prostovoljnega dela z mladostniki in odraslimi, ki prestajajo zaporno kazen, je tudi svetovanje. V slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora se svetovanje ne izvaja le v okviru izobraževalnega oddelka, temveč ga izvajajo tudi zunanji sodelavci, večinoma prostovoljci. Podobne prakse obstajajo tudi v drugih evropskih državah. Prav ti prostovoljci, usposobljeni za delo z mladimi zaporniki, lahko v našem programu nadomestijo bližnjo osebo.
- Ena od možnosti je, da se obrnete na nevladne organizacije in jih obvestite o programu in njegovem namenu ter o vlogi prostovoljca v programu. Če je sodelovanje zagotovljeno, je treba organizirati srečanje z izbranim prostovoljcem in ga predstaviti mlademu zaporniku kot njegovega »podpornega« kolega v programu projektnega učenja.
- Če je v skupini več udeležencev in bližnja oseba ne more sodelovati ali če mlada oseba nima bližnje osebe, se lahko organizira skupinsko srečanje prostovoljcev in zaprtih oseb, na katerem udeleženci sami izberejo, kdo bo delal s kom.

Naj ponovimo, da pomembno odraslo osebo vključimo v program predvsem zato, da mladi osebi zagotovi čustveno in moralno podporo, jo žene naprej, po potrebi kritično presoja in jo spodbuja, naj si s pozitivnimi pričakovanji prizadeva za uspeh in želene spremembe.

4.4.2 Kdaj in kako v program vključiti druge odrasle osebe

V prvi fazi programa se šele spoznavamo, odkrivamo potrebe in interese ter razvijamo ideje za projektne dejavnosti. V tej fazi lahko za vsakega udeleženca opredelimo ustrezne odrasle osebe, ki jih želimo povabiti k sodelovanju.

Ko razvijemo načrt projekta, povabimo opredeljene odrasle na srečanje, na katerem predstavimo program, cilje in idejni načrt projekta.

Pojasniti moramo, zakaj je tako pomembno, da se vsi potrudijo po svojih najboljših močeh, in kaj od njih pričakujemo. Nato jih prosimo, naj sami razmislijo, kdaj, kje in kako lahko prispevajo k uspehu projekta. Od tega trenutka naprej so lahko vključeni v skoraj vsak korak projektne dela, če je to mogoče.

Pri vsem tem se moramo zavedati, da so to osebe, ki so del sveta mlade osebe in so zato na nek način soustvarile položaj, v katerem se je ta znašla. Pri delu in predvsem pri komunikaciji z njimi moramo biti previdni.

Tudi pri delu z odraslimi moramo vedno uporabljati načela pozitivne psihologije in nenasilne komunikacije. Vzeti si moramo čas ter dobro premisliti, kdaj, kje, kako in v kakšnem obsegu jih bomo vključili v program, ter se posvetovati z drugimi strokovnimi delavci, ki bodo neposredno vključeni v program.

Upoštevati moramo tudi želje in potrebe mladih ter odnos mlade osebe z zadevnim odraslim. V program vključite tiste odrasle, ki imajo pomembno vlogo v trenutnem življenju mlade osebe in predstavljajo temelj njegovega neposrednega socialnega kroga.

5.0 Vsebina programa

V tem poglavju je opisana vsebina programa, vključno z dejavnostmi, ki jih bodo mentorji izvajali skupaj z mladimi, in vodenjem učnega projekta. Vzpostavitev odnosa in zaupanja pred projektom bo pripomogla k rasti in večjemu učinku programa.

Prvo srečanje – pričakovanja in učni sporazumi

Na prvem srečanju se predstavite in enako omogočite tudi udeležencem skupine. Poudarite, kakšne koristi ima program za mlade in kaj bodo pridobili z vključitvijo vanj.

Vaja 1: učni sporazum

Smernice postavljajo temelje za naše vedenje v različnih situacijah; v skupini ni nič drugače – za to skupino je pomembno postaviti jasne meje. Pojasnite, da boste na tem srečanju opredelili učni sporazum za skupino, pri katerem se bodo upoštevali tako mentor kot udeleženci.

Postavite lahko naslednja vprašanja:

- Kaj skupina pričakuje od mentorja? (Odprtost in neposreden pristop)
- Kaj mentor pričakuje od skupine? (Motivacija in predanost)
- Vprašanja, o katerih razpravljate, zapišite na tablo. Med potekom programa jih lahko dodajate. Ob vsakem srečanju jih razstavite.

Pomembno je, da ta učni sporazum temelji na prednostih; osredotočati se mora na želeno, ne pa neželeno vedenje. Če udeleženci pokažejo želeno vedenja, jih utrjujte in se jim zahvalite za spoštovanje sporazuma. Izjave, ki jih je treba spodbujati:

- Dovolite udeležencu, da zaključi svojo misel
- Pokažite, da pozorno poslušate
- Bodite radovedni
- Bodite strpni do drugih
- Dajajte zgled
- Bodite odprtega duha
- Komunicirajte iskreno
- Ne uporabljajte neverbalnih znakov, ki ogrožajo osebnost drugih
- Podpirajte medsebojno rast
- Predanost skupini

Vaja 2: prednosti nove skupine

Eden od ključnih elementov pozitivne kriminologije je sprejemanje dejstva, da so ljudje nepopolni in da bo pot do opuščanja kaznivih dejanj verjetno zapletena. Posameznike, ki delajo z mladimi, spodbujamo k visokim pričakovanjem, prilagodljivemu pristopu in pozitivnemu odnosu. To je koristno posredovati mladim, bodisi individualno bodisi na skupinski delavnici.

- Mlade prosite, naj navedejo tri osebe, ki jih občudujejo (slavna osebnost, prijatelj, družinski član).
- Prosite jih, naj našteje pozitivne lastnosti vsake od teh oseb.
- Pogovorite se o tem, katere od teh lastnosti prepoznajo pri sebi.
- Nato naštejte (nekatero) negativne lastnosti.
- Ponovno se pogovorite o tem, katere od teh lastnosti prepoznajo pri sebi.
- Koristno je, da pri tej vaji sodeluje tudi osebje.
- Upoštevajte tudi, da ljudje običajno dobro prepoznajo svoje pomanjkljivosti, težje pa govorijo o svojih uspehih, zato bodo mladi morda potrebovali nekaj spodbude.
- Z analogijo velikega lonca izberite različne slike in iz njih ustvarite kolaž, ki bo predstavljal vaše številne lastnosti.
- Pogovorite se o kolažu vsake osebe in izluščite pozitivne lastnosti, na katere se je treba osredotočiti.

Preverite počutje v skupini: Sprehodite se med udeleženci ter preverite, kako se počutijo – prosite jih, naj ocenijo svoje a) telesno in b) duševno počutje s točkami od 1 do 10 (1 = slabo, 10 = odlično). S tem boste dobili vpogled v počutje udeležencev in po potrebi prilagodili srečanje.

S skupino se pogovorite o vplivu pozitivnega jezika na naše življenje (pri tem se nanašajte na zadnje srečanje).

Skupaj ustvarite tablo razpoloženj, besedni oblak ali umetnino, ki lahko vključuje jezik pozitivne kriminologije. Uporabite lahko stare revije, časopise ali umetnine skupin.

Vaja 2: izzivi in vloga pozitivnega jezika

Skupaj razmislite o različnih scenarijih, v katerih se lahko znajde mlada oseba (npr. pritisk, naj uživa droge). Na tleh predstavite štiri črte in prosite člane skupine, naj se postavijo obnje. Črte predstavljajo niz možnih odzivov med dvema skrajnostma:

Vključevanje drugih -----Izključevanje drugih

Pomoč drugih ----- Samostojno ravnanje

Podpiranje drugih -----Škodovanje drugim

Osredotočanje na svoje potrebe----- Uvidevnost do drugih

Mlade prosite, naj razmislijo o tem, kako lahko jezik na vaši skupni umetnini pomaga ljudem pri vzpostavljanju ravnovesja med izpolnjevanjem potreb drugih, prevzemanjem odgovornosti, prošnjo za pomoč in zaupanjem drugim. V tej fazi ni pravih ali napačnih odgovorov; gre zgolj za radovedno raziskovanje.

Na koncu vprašajte člane skupine, ali bi si želeli izboljšati katero področje svojega življenja ali vidike svojega vedenja, da bi bili srečnejši.

Tretje srečanje: razvijanje družinskih vezi

V skladu s sistemsko teorijo je vključevanje odraslih, ki mladi osebi nekaj pomenijo, in razvijanje zdravih družinskih vezi pomembna novost, ki jo uvajamo v rehabilitacijsko prakso v zaporih.

Mladi bodo potrebovali našo pomoč pri opredeljevanju teh pomembnih odraslih oseb. V tem oddelku predstavljamo dve orodji, ki ju lahko uporabite na srečanju (ali v okviru individualnega pogovora, če je to lažje). Izberite orodje, ki se vam zdi primernejše za vašo skupino.

Eko-zemljevidi

Eko-zemljevidi so pripomoček za poglobljeno raziskovanje družinskih vezi. Okrepijo razumevanje in sprejemanje mlade osebe – nase in na svoj svet lahko pogleda od zunaj ter s tem pridobi novo perspektivo.

S to dejavnostjo boste bolje razumeli položaj mlade osebe v njenih odnosih z družino, skupnostjo in svetom.

Eko-zemljevid je strukturni diagram najpomembnejših odnosov osebe z ljudmi, skupinami in organizacijami; v njej so opredeljeni viri, na voljo v skupnosti osebe. Pri tej dejavnosti mora mlada oseba sodelovati v procesu zbiranja informacij in ocenjevanja.

Udeležencu pojasnite, da ne iščete njegovih napak, temveč vas zanima, kako je biti v njegovem položaju (vzpostavljanje empatije).

Čas, ki ga mladi porabijo za ustvarjanje lastnega eko-zemljevida, je lahko tudi zelo čustven. Ta dejavnost jim pomaga preučiti svoje odnose in okolje.

Eko-zemljevidi lahko prikazujejo preteklost–prihodnost in sedanost–prihodnost. Skupaj se lahko pogovorite o spremembah, ki jih želi mlada oseba narediti na svojem eko-zemljevidu, na primer pred izpustom.

Skupaj boste opredelili področja razvoja v življenju mlade osebe, potrebne vire in morebitne prednosti ter načrtovali, katere ukrepe je treba izvesti za področja razvoja.

Med projektom se lahko mlada oseba ponovno loti zemljevida – lahko doda ali spremeni odnose ali pa naredi povsem nov zemljevid. Zato se lahko eko-zemljevidi uporabljajo tudi kot pripomoček za merjenje sprememb.

Preden začnete, pojasnite mladi osebi ali skupini naslednje:

Ustvariti eko-zemljevid ter ga deliti z mentorji, družino, pomembnimi osebami in drugimi udeleženci je lahko težka odločitev. Nekateri ljudje ne želijo deliti svojih osebnih informacij. Pojasnite jim, zakaj je ta dejavnost koristna, kakšni so pričakovani rezultati in kdo bo videl zemljevid.

Povejte jim naslednje: »Informacije, opisane v eko-zemljevidih, so povsem običajne. Tukaj je seznam elementov družbenega življenja, ki bi jih lahko zajeli: povezanost s svojo skupnostjo in vrednost povezav – športni klubi, ki ste jih obiskovali, sosede, vplivi in prijatelji, dostop do zdravstvenega varstva, način preživljanja prostega časa, odnos do vere, odnosi na delovnem mestu/v izobraževalni ustanovi, odnosi z ljudmi iz skupnega kulturnega okolja, kdo nudi podporo poleg družine. Navesti morate tudi kakovost svojih odnosov na vseh teh področjih.

S preučevanjem eko-zemljevida družine ali posameznika, spoznavanjem njihovih medsebojnih odnosov ter odnosa do sveta in drugih lahko mentorji začnejo vzpostavljati zaupne odnose med temi družinskimi člani in drugimi osebami.

Ustvarjanje eko-zemljevida:

Pripravite bel list papirja ustrezne velikosti. Zapišite datum ustvarjanja eko-zemljevida.

Udeležencem podajte naslednja navodila:

1. Na sredino narišite velik krog in vanj napišite svoje ime. Če ustvarjate eko-zemljevid za družino, narišite lik (kvadrata za moške in kroge za ženske) za vsakega družinskega člana in vanje zapišite njihove imena.
2. Okrog glavnega kroga dodajte manjše kroge ter jih dopolnite s prijatelji, socialnimi stiki, subjekti in skupinami. Te skupine lahko na primer vključujejo cerkve, izobraževalne ustanove in delovna mesta.
3. Razmislite, kakšne odnose imate z vsemi temi krogi/kvadrati. Od tega so odvisne vrste in debeline črt. Črtkane črte pomenijo nestabilno povezavo; debele črte poudarjajo pozitivno in trdno povezavo; prečrtane črte pomenijo napeto povezavo; puščice ob črtah kažejo smer pretoka energije in virov.

4. Z različnimi črtami poudarite povezave posameznika s cerkvijo, šolo, zavodom za socialno pomoč, službo in drugimi okoljskimi sistemi. Če ustvarjate eko-zemljevid za družino, s črtami prikažite odnose med družinskimi člani in njihovo povezanost s prej omenjenimi sistemi. Poskusite poudariti čim več sistemov.

Dodajte navodila: dopolnite povezave, kjer obstajajo. Naravo povezav označite z opisno besedo ali različnimi vrstami črt:

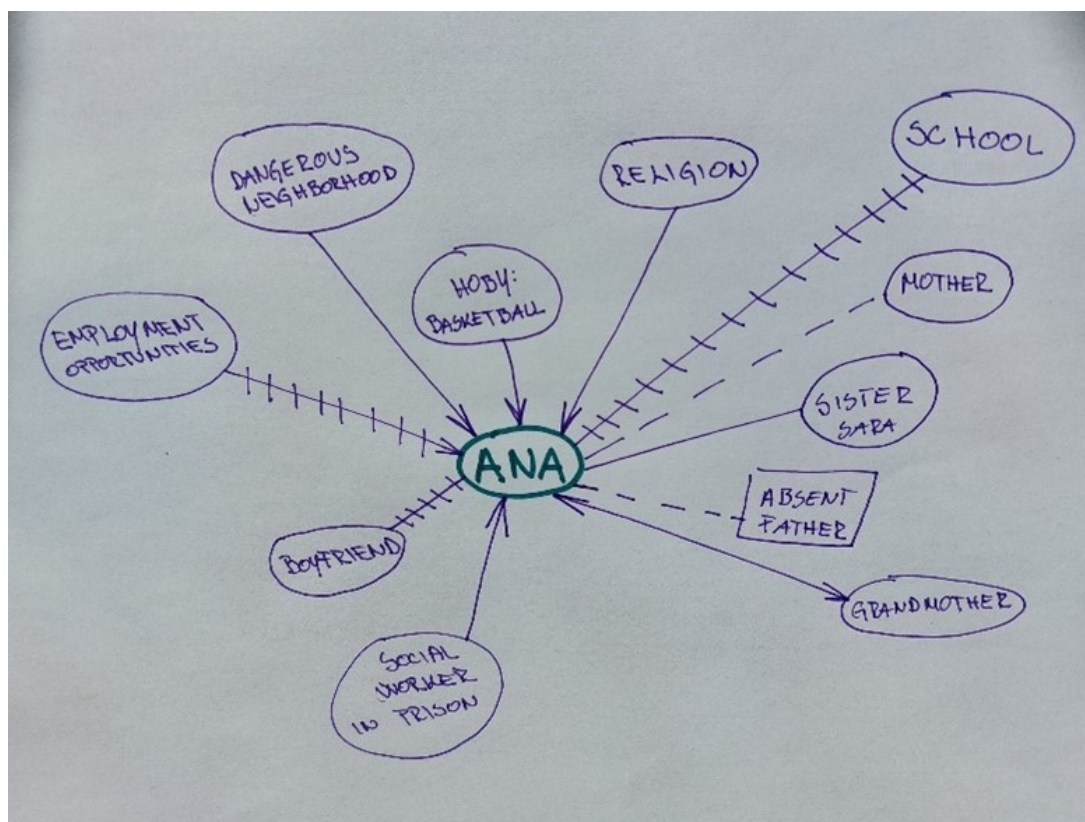
močan odnos

šibek odnos - - - - -

stresen odnos // // // // //

pretok energije ali virov

Določite pomembne osebe in po potrebi dopolnite prazne kroge.

Slika 7: Primer eko-zemljevida

Genogrami

Genogrami so preprosto družinsko drevo, ki vključuje socialne podatke. Gre za zemljevid treh do štirih ali več generacij družine, ki prikazuje odnose, družinske dogodke, poklice, izgube, družinske migracije in komunikacijske vzorce, odvisno od tega, kaj želite doseči s to dejavnostjo.

Tako eko-zemljevidi kot genogrami so lahko pripomočki, ki se uporabljajo pri dejavnostih z mladimi v zaporu. K dejavnosti lahko povabite tudi njihove družinske člane in druge pomembne osebe. Proces je lahko zabaven, a tudi čustven in stresen.

Družinske odnose lahko s svinčnikom narišete na velik list papirja. Vsa navodila za genogram najdete tukaj: <https://www.wikihow.com/Make-a-Genogram>.

Eko-zemljevid ali genogram lahko naredite na veliko ustvarjalnih načinov: kot kolaž, z uporabo revij, slik, barv, namesto simbolov lahko oseba uporabi slike svojih družinskih članov, drugih pomembnih oseb itd.

Razmislite o eko-zemljevidih in genogramu ter skupaj s skupino raziščite vidike učenja.

Četrto srečanje: praznovanje uspeha navzven

Preden začnete srečanje, preverite počutje v skupini.

Vaja 1: Izziv »praznovanje uspeha«

Skupino vprašajte, zakaj je pomembno, da v življenju praznujemo uspeh. Kakšne so koristi tega?

Zastavite izziv: v zaporu ustvarite dvorano slavnih, v kateri se lahko proslavijo uspehi mladih in osebja. Spodbudite mlade, naj skupaj oblikujejo tablo in prevzamejo različne vloge (vključno z zbiranjem nominacij od osebja in drugih mladih), objavljajo nominacije na tabli, preverjajo, ali se tabla ustrezno uporablja, in spodbujajo nominacije.

Za začetek uveljavljanja tega novega načina dela ter zajemanje in vrednotenje glasov vseh udeležencev ustanovite ekipo osebja in mladih, ki bo omogočala diskusijske skupine, neformalne pogovore in oglasne deske, na katerih bodo objavljeni pozivi k prispevku v zvezi z vsakodnevnimi praksami, ki upoštevajo pozitiven pristop. Oblikujte ustrezen način rednega praznovanja uspeha, pri čemer naj bo to odgovornost celotne skupnosti in ne le posameznika.

Peto srečanje: odpornost

Namen teh povzetkov srečanj je zagotoviti okvirno strukturo, v kateri lahko mladim pomagata pri razvijanju odpornosti.

Prebijanje ledu

Mlado osebo prosite, naj prekriža roke in zapiše, katera roka počiva na vrhu. Nato jo prosite, naj zamenja roki. Raziščite, kaj je bilo težje, kaj se je zgodilo, ko so prekrižali roke drugače, in kako udobno jim je bilo. Pojasnite, da boste govorili o odpornosti (razložite, da gre pri odpornosti za razvijanje pozitivnega odziva na izzive v našem življenju) in da lahko učenje novih veščin vzbudi neprijetne občutke, vendar je tudi to del procesa.

Vaja 1: razmišljanje o težkih situacijah

Mlado osebo spodbudite, naj razmisli o preteklih težavah in spregovori o svoji izkušnji, pri čemer naj opredeli pozitivne in negativne vidike. Na podlagi tega preučite, kaj se je iz te izkušnje naučila in kako lahko to uporabi v svojem nadaljnjem življenju. Naučeno se lahko navezuje na vrste odnosov v njenem življenju ali na primer na spoznanje, da ceni nekaj, česar v težavnih časih ni imela.

Nekaj časa porabite za razčlenitev težke situacije ter raziščite kognitivne, okoljske in družbene dejavnike, ki so vplivali na situacijo. Postavite lahko naslednja vprašanja:

- Kaj je prispevalo k temu, da je bila situacija težja/lažja?
- Kako ste takrat razmišljali?
- Kako koristno/nekoristno je bilo tako razmišljanje?
- Ali vam je vaše razmišljanje pomagalo ali povzročilo težave?
- Kaj se je dogajalo okoli vas?
- Kako bi opisali takratno vzdušje?
- Kakšen vpliv je imelo na vas in kako ste se nanj odzvali?
- Kako so vam ljudje, ki so bili vpleteni v situacijo, pomagali/vas ovirali?

Vaja 2: učenje iz kaznivega dejanja

Po prejšnjem srečanju se pogovorite o določenem kaznivem dejanju, v katero je bila mlada oseba vpletena in opravite isti postopek. Razpravljajte o vplivu kaznivega dejanja na njeno a) razmišljanje, b) pojmovanje same sebe in c) prepričanje, kako jo vidijo drugi ljudje. Zaključite z raziskovanjem pozitivnih lastnosti, ki ji lahko v prihodnosti pomagajo preprečiti take situacije, in področij, na katerih mora še delati.

Pogovorite se o tem, kakšno bi bilo življenje brez izzivov. Pri tem poudarite, kakšno vrednost imajo lahko preizkušnje in kako lahko oseba zaradi njih zraste. Postavite lahko naslednja vprašanja:

- ♦ Kakšen bi bil svet brez izzivov?
- ♦ Kaj se lahko naučimo iz težav v svojem življenju?
- ♦ Kako lahko rastemo kot ljudje?
- ♦ Potegnite vzporednice med telesnim in duševnim zdravjem, na primer: v telovadnici dvigujemo težje uteži, da bi okrepili mišice. Kako se ob tem počutimo na začetku?

- ♦ Zakaj to počnemo?
- ♦ Kaj bi se zgodilo, če ne bi vztrajali?
- ♦ Kaj lahko storite ta teden, da bi se premaknili iz cone udobja?
- ♦ Kako lahko rastete na podlagi te izkušnje?

Vaja 3: ovire na poti

Preverite počutje v skupini. Udeležence prosite, naj povzamejo znanje z zadnjega srečanja.

Na podlagi zadnjega srečanja predstavite scenarij ceste, na kateri je veliko grbin in ovir. Mladim povejte, da morajo voziti po cesti in se uspešno prebiti mimo ovir. Skupaj z mladimi preučite vse načine za izvedbo izziva, pri čemer ne sodite njihovih odgovorov.

Zdaj prosite mlade, naj si predstavljajo, da je ta cesta njihovo življenje s prihodnjimi ovirami in izzivi. Prosite jih, naj razmislijo, katere ovire so trenutno prisotne v njihovem življenju. Skupaj raziščite, kako bi lahko premagali te ovire, pri čemer se osredotočite na to, kako bi jim lahko njihovo razmišljanje in vedenje pomagalo pri tem. Srečanje zaključite s priznanjem, da imamo v življenju včasih premalo goriva v avtomobilu in da lahko tudi motivacija vpliva na to, ali želimo tvegati pot.

Zaključite z odločitvijo o njihovih ciljih v zvezi s prihodnostjo in o tem, kaj jih motivira, da nadaljujejo.

Šesto srečanje: skupna rast

Preverite počutje v skupini

Vaja 1: načela rasti

Mladim pokažite spodnja načela rasti in pojasnite, da lahko ti dejavniki pomagajo ljudem pri osebni rasti. Nekaj časa posvetite prebiranju načel. Mlade prosite, naj jih ocenijo s točkami od 1 do 10 glede na to, v kakšnem obsegu je načelo prisotno v njihovem življenju.

Slika 7: Načela rasti

Vzemite si nekaj časa, da preučite načela z največ točkami. Postavite naslednja vprašanja:

- Zakaj ste temu načelu dodelili veliko točk?
- Katere spretnosti vam pomagajo pri tem načelu?
- Ali so v vašem življenju ljudje, ki vam pomagajo pri uresničevanju tega načela?
- Za koga v svojem življenju ste hvaležni in zakaj?

Nato si vzemite si nekaj časa, da preučite načela z najmanj točkami. Postavite naslednja vprašanja:

- Ali si želite, da bi bilo to načelo bolj prisotno v vašem življenju?
- Kako bi vam lahko pomagalo?
- Katero majhno stvar bi lahko naredili za spodbujanje tega načela v svojem življenju?

Vaja 2: razvojna miselnost

- Raziščite, kako lahko pozitivna, razvojna miselnost vpliva na naše dožemanje težkih situacij.
- Mlado osebo vprašajte, kdaj ima fiksno in kdaj razvojno miselnost.

- Z mladimi delite svoje izkušnje z obema miselnostma.
- Ocenite pozitivne in negativne lastnosti teh miselnosti ter razmislite, kako nam pomagata v življenju.

(Slika s spletišča <https://www.strengthscope.com/podcasts/how-to-develop-a-growth-mindset>)

Sedmo srečanje: oblikovanje učnega projekta

Naslednji del programa obsega oblikovanje in izvajanje prilagojenega učnega projekta.

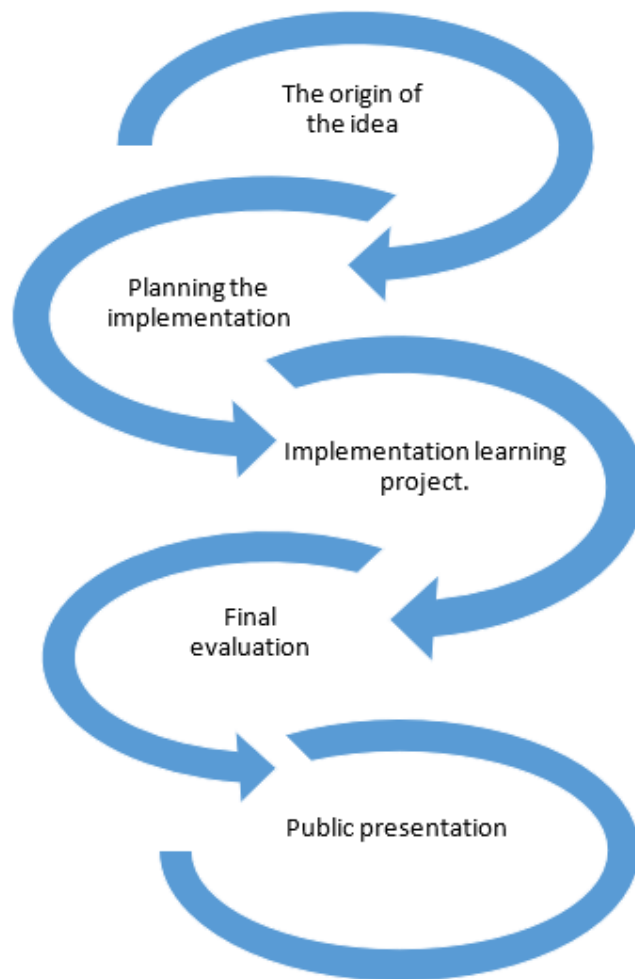
Vaja 1: faze učnega projekta

Članom skupine pojasnite, da bodo skupaj zasnovali in izvedli učni projekt.

Na kratko poudarite prednosti učnega projekta (glej stran X) Razložite in prikažite ta diagram:

Vsak učni projekt se razvija v naslednjih korakih:

Vaja 2: pripravljalna faza – pridobivanje idej

Izražanje, analiziranje in usmerjanje interesov in učnih potreb udeležencev ter uporaba različnih tehnik ustvarjalnega razmišljanja so izhodišče za izražanje projektnih idej, vključno z:

- vizijo projekta;
- razpravo o konkretnih dejavnostih, ki bodo izvedene med projektnim delom;
- razmislekom o virih, iz katerih bodo člani skupine črpali spoznanja in podatke za projektno delo;
- opredelitvijo predmeta in izvedbenih ciljev projekta.

S skupino predelajte te ključne točke in si pri tem pomagajte s predlogo (glej stran 52).

Vaja 3: Načrtovanje izvajanja projektnih korakov

Pojasnite, da naslednja faza obsega načrtovanje izvajanja posameznih dejavnosti, doseganja ciljev in končnih rezultatov projektnega dela. Te točke obravnavamo skupaj in jih zapišemo v projektni načrt.

- Opredelitev ciljev in nalog, potrebnih za operativni sklop.
- Načrt delitve projektnega dela, pri katerem udeleženci prostovoljno opravljajo projektne naloge in izberejo osebna področja interesa. Načelo delitve projektnega dela vključuje tudi skupni načrt osnovnih časovnih omejitev.
- Določitev učnih ciljev za posamezne projektne cilje.
- Opredelitev učnih virov, metod prenosa znanja, potrebnega gradiva in učnih pripomočkov.

Članom skupine povejte, da bodo na naslednjem srečanju začeli svoj projekt, in jim po potrebi dodelite vmesne naloge, ki jim bodo pomagale pri pripravi.

Na tej stopnji bo zasnova učnega projekta odvisna od tega, koliko srečanj vas loči do konca programa, kar določijo mentorji in člani skupine skupaj. Dejavnosti projektne skupine se lahko izvajajo individualno, v parih ali v okviru skupine.

- Ocenjevanje opravljenega dela, dajanje idej in povratnih informacij vrstnikov za izboljšave.
- Ugotavljanje učnih dosežkov in napredka udeležencev.
- Končna ocena projekta.
- Javna predstavitev rezultatov.
- Predstavitev končnega izdelka, prikaz uspešno rešenega problema, razstava ali dogodek.

6.0 Izzivi in premagovanje ovir

6.1 Izzivi pri izvajanju programov v zaporih

	Izziv	Možne rešitve
Dovolj časa in sredstev	Največji izziv pri načrtovanju projektov so omejen čas, ki ga imamo za njihovo izvedbo, denar za poučevanje in druga materialna sredstva, potrebna za uresničevanje dobrih zamisli. V zaporih imajo mladi omejene možnosti za samostojno in nenadzorovano delo, poleg tega pa je zaradi omejenega dostopa do informacij (npr. do interneta) pa je težko enostavno zbirati informacije in jih v celoti opolnomočiti.	Pomembno je določiti jasne meje in se osredotočiti na to, kaj lahko storite in česa ne morete (zlasti z vidika lastnega dobrega počutja). Pomembno je izraziti, kateri viri so potrebni (zlasti čas) za doseganje rezultatov tega projekta. Bodite odločni in poudarite prednosti tečaja za zapor (npr. manjše število konfliktov ter s tem prihranek časa in denarja). Z razpoložljivimi sredstvi bodite čim ustvarjalnejši in mlade prosite za rešitve.
Ustrezen prostor	Izziv v zaporu je lahko tudi prostor. Iskanje prostora za izvedbo programa je lahko težavno. Okolje morda ne bo tako toplo in čisto, kot bi si ga v idealnih razmerah želeli za tak program.	Razmislite, kako bi lahko prostor naredili dostopnejši, toplejši in bolj domač. Med drugim lahko pravosodne policiste vprašate, ali smete prinesiti cvetje, ali postavite navdihujoče plakate ali pretekla dela mladih. Te majhne spremembe se morda zdijo nepomembne, vendar mladim simbolično pokažejo, da nam ni vseeno.

Nesodelovanje drugih strokovnih delavcev v zaporu, vključno z zaporniškim osebjem	Kot družbena bitja čutimo močno potrebo po pripadnosti ter po tem, da nas drugi člani družbe odobrijo in sprejmejo. Pomanjkanje zavzetosti in pozornosti zunanjih članov lahko bistveno zmanjša motivacijo udeležencev in učinek programa. Nekateri zaposleni so lahko negativno nastrojeni do programa, komentirajo, da gre za izgubo časa, in skušajo celo sabotirati izvajanje programa, če se ne strinjajo z njegovim etosom. Možne so tudi subtilne pripombe in nezanimanje zaposlenih, ki menijo, da rehabilitacija mladih ni »njihova naloga«.	Včasih imate na voljo le omejene možnosti za spodbujanje osebja k podpori programa. Tukaj je nekaj nasvetov: Izvedite informativne sestanke za zaposlene – zaupajte jim več o programu, pojasnite koristi za zaposlene v primeru njegovega uspeha in poudarite, kako pomembna je njihova spodbuda. Če to ni mogoče, se z osebjem pogovorite v okviru neformalnih splošnih pogovorov. Sprašujte zaposlene in jih vključite v reševanje problemov. Pri tem poizvedujte po njihovem mnenju in se jim zahvalite za njihov prispevek. Vsako podporo, ki jo prejmete, proslavite z razstavo v dvorani slavnih. Ostanite potrpežljivi in mlade spodbujajte k ohranjanju upanja. Poudarite, da lahko v življenju naletimo na ljudi, ki nas ne bodo podpirali, vendar je to priložnost za razmislek, kako se lahko nanje odzovemo na pozitiven način. Med mentorji in osebjem ne ustvarjajte kulture »oni in mi«, saj lahko mladi to opazijo in izkoristijo.
Vodenje programa v skladu z režimom	Včasih lahko struktura dneva prepreči napredek ter upočasni dejavnosti in razvoj med programom.	Srečajte se s posamezniki, ki organizirajo strukturo dneva (režim). Predstavite program, poudarite njegove prednosti in pojasnite, kako bi bilo najbolje organizirati srečanja. Verjemite nam – več ljudi boste prosili za nasvet, manjši bo vsesplošni odpor. 😊

Izzivi v zvezi z varnostjo	Varnostno osebje včasih nasprotuje rehabilitacijskim dejavnostim, saj meni, da je varnost pomembnejša od rehabilitacije. To lahko povzroči blokiranje dejavnosti in oporekanje (zlasti če so dejavnosti ustvarjalne, nove in »tvegane«).	Novejši pristopi so usmerjeni v rehabilitacijsko varnost. Ta se osredotoča na dinamično varnost in na to, kako lahko vzpostavljanje ustreznih, profesionalnih odnosov z osebami v zaporu zmanjša število varnostnih incidentov IN podpre rehabilitacijo. Poudarjanje, da imata varnost in vaše delo isti cilj, ter priznavanje vloge varnosti lahko zmanjšata nasprotovanje. Priporočamo, da izberete kontaktno osebo za varnost pri projektu, s katero se dobro razumete, in jo vključite v vsako odločitev. Osebe bo cenilo, da aktivno razmišljate o varnosti in tveganjih v zaporu. Glede na to, da mora varnostna služba preveriti vsak vnos sredstev v zapor, lahko kontaktna oseba zagotovi, da bo postopek potekal gladko.
Nesodelovanje višjega vodstva	Uspeh programa je lahko odvisen od tega, v kolikšni meri ga podpira višje vodstvo. Podpora višjega vodstva je zelo pomembna, saj se boste v nasprotnem primeru soočili z ovirami, ki bodo spodkopale kakovost in uspeh programa.	V dodatku si oglejte sklop vaj, o katerih se boste morda želeli pogovoriti z višjim vodstvom. Člane višjega vodstva povabite na praznovanja kot posebne goste in izrazite hvaležnost za njihovo podporo, če jo imate. Posameznike, ki podpirajo vaša prizadevanja, spodbudite, naj to sporočijo višjemu vodstvu. Tako bo jasno, da tudi drugi podpirajo vaš trud, prav tako pa se bodo s tem poudarjale koristi programa ves čas njegovega trajanja.

6.2 Izzivi v zvezi z bližnjimi osebami

	Izziv	Možne rešitve
Situacijske ovire opredeljenih odraslih oseb, ki izhajajo iz trenutnega položaja in življenjskega sloga osebe	To so na primer oddaljenost od doma, družinske in službene obveznosti, pomanjkanje finančnih sredstev itd. Zaradi teh ovir se oseba morda ne bo mogla udeležiti srečanj. Številni zaporj in centri za pridržanje so oddaljeni od domače skupnosti zapornika, njihove lokacije pa so težko dostopne za družinske člane ali težko dosegljive z javnim prevozom. Tudi če je zavod blizu doma, prisotnost družinskih članov ni nujno enostavna. Tradicionalni časi obiskov pogosto niso prijazni do družin, termini pa so kratki in pogosto sovpadajo z delom ali šolo.	Imamo zelo omejene možnosti za premagovanje situacijskih ovir posameznikov, katerih sodelovanje želimo doseči. Čas delavnic lahko prilagodimo le tako, da srečanja organiziramo v poznih popoldanskih ali zgodnjih večernih urah ali celo ob koncih tedna. A tudi v tem primeru moramo najprej upoštevati rutino in organizacijo življenja in dela v posameznem zaporu. Od bližnjih oseb ne moremo pričakovati, da se bodo srečanj udeležile več kot enkrat na teden. Nekateri posamezniki so lahko prisotni le na posameznih srečanjih, zagotovo pa ne na vseh. Pri postopku odločanja nam lahko pomagata razmislek o tem, kdaj bi bila interakcija z bližnjimi bolj smiselna, ter pogovor z mlado osebo in njenim bližnjim.
Dispozicijske ovire, povezane s psihološkimi značilnostmi posameznikov	Številni starši mladih storilcev kaznivih dejanj lahko čutijo jezo, užaljenost, krivdo in nemoč zaradi nastalega položaja. Ti občutki posledično močno zmanjšajo pripravljenost za sodelovanje.	Velik poudarek je na refleksiji in globljem razumevanju občutkov, ki gradijo in usmerjajo osebnost. Temeljne metode so pri tem pogovor, poslušanje, empatija in razprava. Taki pogovori razkrijejo tudi preostalo jezo na obeh straneh – v primeru družinskih članov je to jeza zaradi vedenja, ki je pripeljalo do zapora, ali zaradi občutka zapuščenosti.

		Mladi lahko občutijo jezo, ker življenje teče dalje in so se družinski odnosi morda spremenili. Če je skupina ustrezno vodena, je mogoče to jezo nasloviti z empatičnim poslušanjem. Sledi mu vodenje vpletenih v razpravi o tem, kako rešiti težavo, ki je povzročila jezo.
Institucionalne ovire, ki izhajajo iz organizacije posameznega zapora, so izjemno pomembne	Zaporniško osebje lahko obiskovalce dojema kot nevšečnost ali grožnjo: obiski motijo zaporniško rutino in pomenijo priložnost za prestopništvo. Zato zapor običajno niso prijazni kraji za obiske, saj vključujejo naporne in včasih ponižujoče postopke (fizične preiskave, omejitve glede oblačenja), ki odvrčajo družinske člane. Če mora biti na obisku prisoten pravosodni policist, so lahko družinski člani bolj zadržani.	Ne smemo pozabiti, da se program izvaja znotraj zaporniških zidov, kjer velja poseben red in varnostni sistem, ne le za mlade, ampak tudi za obiskovalce. Ta pravila je treba strogo upoštevati pri načrtovanju dejavnosti, v katere nameravamo vključiti družinske člane udeležencev. Za izvajanje družinskih srečanj v zaporih je zato potrebna izjemna zavzetost višjega zaporniškega osebja, ki mora odpraviti nekatere institucionalne ovire ter morda prilagoditi nekatere zaporniške rutine in zaposlene.

6.3 Izzivi v zvezi z mentorstvom

	Izziv	Možne rešitve
Za nove projekte je potrebna vztrajnost	Izvajanje novega pristopa, kot je ta, zahteva čas in vztrajnost, vendar lahko prinese uspešne rezultate. Vzpostavljajte zaupanja v skupnosti, ki je tradicionalno sprejela kaznovalno kulturo, temelječo na tveganju, je zahtevna naloga, ki jo je treba razdeliti na manjše priložnosti za vzpostavitev odnosov in postopen razvoj pozitivne kulture. Program bo morda težje izvajati v okolju skupnosti, kjer so organi bolj razdrobljeni in interakcije redkejšje; v takih primerih izkoristite priložnost, da uporabite okolje okoli sebe (npr. parke itd.).	Uporabite projekt kot način povezovanja ljudi – pogovorite se z zaposlenimi v vsakem oddelku in preverite, kako lahko podprejo projekt. Ni treba, da je podpora obsežna – lahko gre zgolj za vprašanje mladi oseb, kako je potekalo srečanje, ali spodbujanje, naj se ga udeleži. Razmislite tudi o tem, na kaj lahko vplivate in česa ni mogoče spremeniti brez širšega kulturnega programa. Razmislite, kakšno vlogo lahko odigrate pri ustvarjanju pozitivnega delovnega okolja, in se osredotočite na to.
Za razumevanje mladih sta potrebna razumevanje in sočutje	Mladi storilci kaznivih dejanj imajo kaotično življenje, ki povzroča pomanjkanje jasnosti. Zavedanje realnosti je včasih oteženo, refleksivne spretnosti pa verjetno ne bodo razvite. Poleg tega mladi niso dovolj zreli, da bi se znali odporno odzvati na težave. Čeprav je odpornost mogoče razviti, bo verjetno omejena, dokler mlada oseba ne »odraсте«. To se lahko zgodi že v zgodnjih dvajsetih letih. Včasih se mladi dehabilitirajo, namesto da bi se rehabilitirali. To pomeni, da morda ne želijo prisluhniti drugim ali priznati njihovih prizadevanj, da bi jih podprli.	Skupaj s sodelavci si še naprej prizadevajte spodbujati potrpežljivost in sočutje do tistih, s katerimi delate. Bodite iskreni glede svojih občutkov in delite svoje frustracije; še pomembneje je razmisliti, kako jih lahko obvladate, da ostanete strokovni, radovedni in skrbni.

6.4 Izzivi v zvezi s skupino

	Izziv	Možne rešitve
Težave pri skupinski dinamiki	Težave nastanejo, ko se nekateri udeleženci umaknejo in prepustijo drugim, da opravijo večino dela. Včasih se to zgodi, ker eden ali dva člana ne zaupata ostalim pri skupnem delu – bojita se, da niso dovolj kompetentni, zato raje sama prevzameta vajeti. Lahko se zgodi tudi, da se oseba ne počuti dovolj varno, da bi prosila za pomoč, zato se distancira od skupine ali mentorja.	V takem primeru je naloga mentorja, da udeležence spodbuja k sodelovanju in medsebojni podpori, določi smernice, vključno z vlogami in odgovornostmi, ter po potrebi sam razdeli delo glede na zmožnosti in sposobnosti posameznikov.
Premajhna zavzetost udeležencev	Če projekt ni dovolj zanimiv in vključenemu udeležencu ne prinaša osebne vrednosti, posamezniki morda ne bodo dovolj motivirani, da bi se zavezali k delu.	V takem primeru lahko zunanji strokovnjaki pomagajo osmisliti njihovo delo in prizadevanja. Rezultati projektnega dela bodo za udeležence veliko bolj dragoceni, če bodo pripravili odgovore in izdelke za osebo, skupino ali organizacijo, ki bo cenila opravljeno delo. Strokovnjaki ali posamezniki, ki jih obravnavani problem zadeva, so lahko prisotni osebno ali prek video klica. Udeležence usmerjajte, da se bodo videli kot delavci v poklicu, katerih delo je pomembno ne le zanje, temveč tudi za nekoga drugega. Poskrbite, da bo končna predstavitev opravljenega dela na nek način objavljena.

7.0 Praktični primeri

To poglavje je namenjeno projektному učenju. V njem boste našli praktične napotke, ki vam bodo pomagali pri oblikovanju lastnih projektov.

Vsi projekti temeljijo na naslednjih ciljih in osnovnih usmeritvah projekta REEDU:

- Razvijanje socialnih spretnosti, aktivno državljanstvo, razvijanje in krepitev vrednot ter izboljšanje samopodobe udeležencev.
- Vključevanje odraslih, strokovnih delavcev v zaporih in vzornikov, ki so pomembni za posamezno mlado osebo.
- Trije glavni koraki učenja in poučevanja socialnih kompetenc:
 1. Poznavanje in sprejemanje samega sebe.
 2. Razvijanje sposobnosti usmerjanja k vrednemu cilju.
 3. Razvijanje empatije do drugih, sprejemanje in spoštovanje različnosti.

Družina, ljubezen, zdravje, resnicoljubnost, poštenost, odgovornost, spoštovanje, znanje, delo, sodelovanje in vztrajnost so temeljne vrednote, ki se preučujejo in razvijajo v vseh zasnovanih projektih.

Projekt se osredotoča na razvijanje socialnih in komunikacijskih spretnosti. Mlade želimo motivirati za prevzemanje aktivne odgovornosti in konstruktivno sodelovanje v medosebnih odnosih v smislu razvijanja sposobnosti vzpostavljanja dobrih odnosov z drugimi, sodelovanja ali dela v skupini in vključevanja v širše okolje.

V okviru projekta se posredno razvijajo tudi govorne, bralne in pisne spretnosti, osnovne matematične sposobnosti, aktivno državljanstvo, kritično mišljenje, reševanje problemov in načrtovanje ciljev.

Dejavnosti so zasnovane tako, da posameznikom v konkretni situaciji omogočijo prevzemanje aktivne vloge pri razvijanju individualnih spretnosti, reševanju problemov, pridobivanju znanja in napredovanju. Udeleženci po vsaki dejavnosti skupaj z mentorjem in drugimi sodelujočimi odraslimi razmislijo, ocenijo in posplošijo svoje izkušnje. Na ta način ne ponotranjijo le novega znanja, temveč tudi načela, procese in tehnike ter vrednote, metode in postopke ustvarjalnega, sodelovalnega in človeškega dela ter učenja.

7.1 Primeri projektov

Pri oblikovanju projektnega načrta si lahko pomagata z naslednjimi predlogami. Prva predloga vam pomaga razmisliti o splošnih ciljih programa, druga pa obravnava podrobnejši načrt. Gre za resnične primere izvajanja tega programa.

Primer projekta št. 1 – Slovenija

<i>Ime projekta</i>	Od igre do svobode
<i>Projektna skupina</i>	Projektno skupino sestavljajo mentorji za izvajanje programa, strokovni delavci v zaporu, ki skrbijo za mlade storilce kaznivih dejanj, in vodja projekta REEDU v Sloveniji.
<i>Vrsta projekta</i>	V osnovi gre za konstruktivni projekt ter projekt ustvarjanja in vrednotenja z elementi učenja.
<i>Izbira udeležencev</i>	Udeležence izbire strokovno osebje zapora. Pri tem se upoštevajo naslednja dogovorjena merila. · največ eno leto do izpusta; · bivanje na odprtem oddelku; · ozdravljena odvisnost od drog in alkohola.
<i>Ciljna skupina</i>	Ciljna skupina so mladostniki v centru za pridržanje mladoletnikov, ki bodo izpuščeni v enem letu. Mladi s kazensko evidenco so na splošno med najbolj diskriminiranimi skupinami prebivalstva, težje se vključujejo na trg dela in spadajo v eno od socialno najranljivejših skupin. Zanje so značilni pomanjkanje socialnih kompetenc, pomanjkanje izobrazbe, šibke socialne vezi, izkrivljene vrednote, slaba samopodoba in nizka samozavest. Druga velika ovira za uspešno vključevanje teh mladih je njihova stigmatizacija ter številni predsodki in stereotipi, ki prevladujejo med splošnim prebivalstvom (ni jim mogoče zaupati, kradejo, so nevarni itd.) in se širijo na vsa področja družbenega življenja.

<i>Namen projekta</i>	Program rehabilitacije temelji na naslednjih namenih in ciljih projekta REEDU: · Razvijanje socialnih spretnosti, aktivno državljanstvo, razvijanje in krepitev vrednot ter izboljšanje samopodobe mladih. · Vključevanje pomembnih odraslih oseb v življenju mlade osebe, strokovnih delavcev doma in nekaterih vzornikov. Trije glavni koraki učenja in poučevanja socialnih kompetenc: 1. Poznavanje in sprejemanje samega sebe. 2. Razvijanje sposobnosti usmerjanja k vrednemu cilju. 3. Razvijanje empatije do drugih, sprejemanje in spoštovanje različnosti. Program je zasnovan tako, da mladim v prevzgojnem domu pomaga pri prevzgoji in razvoju kompetenc, ki jih potrebujejo za uspešno vključevanje v družbo ter osebni in poklicni razvoj.
<i>Prednostne vrednote</i>	Družina, ljubezen, zdravje, resnicoljubnost, poštenost, odgovornost, spoštovanje, znanje, delo, sodelovanje in vztrajnost so temeljne vrednote, ki jih preučujemo in razvijamo v vseh opisanih projektih. Med dejavnostjo razvijamo in krepimo dobre medsebojne odnose. Posamezniki iz skupin odraslih (pomembne odrasle osebe v življenju posameznikov in strokovni delavci v domovih) niso prisotni le na prvih srečanjih, temveč so aktivni udeleženci programa. Njihova vloga in število udeležencev sta odvisna od dejavnosti. Projekt se osredotoča na razvijanje socialnih in komunikacijskih spretnosti. Posameznike želimo motivirati za prevzemanje aktivne odgovornosti in konstruktivno sodelovanje v medosebnih odnosih v smislu razvijanja sposobnosti vzpostavljanja dobrih odnosov z drugimi, sodelovanja ali dela v skupini in vključevanja v širše okolje. Program jih bo seznanil z ustanovami v lokalnem okolju, ki jim lahko pomagajo pri vključevanju v družbo, šolo ali na trg dela. V okviru projekta bodo posredno razvijali tudi govorne, bralne in pisne spretnosti, osnovne matematične sposobnosti, aktivno državljanstvo, kritično mišljenje, reševanje problemov in načrtovanje ciljev. Naučili se bodo, kako izbrati in načrtovati vredne in dosegljive cilje ter strategije za njihovo doseganje. Pri pripravi in načrtovanju dejavnosti za posamezno srečanje smo imeli v mislih tudi to, da gre (ne glede na njihovo ozadje) za mlade, ki želijo kar najbolj uživati v življenju. Želijo se družiti, čutiti pripadnost, biti zaposleni in se zabavati. Veliko jim pomeni, da jih drugi sprejemajo takšne, kakršni so, da so lahko nekomu pomembni in da so ljubljani.

	To pomeni, da moramo kot oblikovalci programa poskrbeti, da je program raznolik, da se udeleženci lahko smeji in zabavajo, ter da jim postavljamo izzive, ki so dovolj težki, da izkoristijo ves svoj potencial, in dovolj lahki, da se z njimi lahko spopadejo in praznujejo »zmago« ob uspešno rešenem problemu ali opravljeni nalogi.
<i>Kako se pozitivna kriminologija sklada z vašim projektom?</i>	Program v celoti temelji na projektih ter izkustvenem in sodelovalnem učenju. Osnovan je na načelih pozitivne kriminologije in spoznanjih teorije sistemov. Delo in učenje potekata na več ravneh, in sicer na ravni skupine z mentorjem, na ravni interakcije med mentorji in udeleženci programa ter na ravni interakcije med mentorji in udeleženci ter zunanjimi deležniki projekta (posamezniki in organizacije iz okolja). Dejavnosti so zasnovane tako, da mladim v konkretni situaciji omogočijo prevzemanje aktivne vloge pri razvijanju individualnih spretnosti, reševanju problemov, pridobivanju znanja in napredovanju. Pri različnih dejavnostih nastajajo situacije, v katerih se mladi učijo, razvijajo načrtovane kompetence, se bolje spoznavaajo, razvijajo nove spretnosti in navade ter tako počasi spreminjajo svojo samopodobo, krepijo samozavest in pridobivajo samozaupanje. Mladi po vsaki dejavnosti skupaj z mentorjem in drugimi sodelujočimi odraslimi razmislijo, ocenijo in posplošijo svoje izkušnje. Na ta način ne ponotranjijo le dejstev, temveč tudi načela, procese in tehnike ter vrednote, metode in postopke ustvarjalnega, sodelovalnega in človeškega dela ter učenja.
<i>Osebe in drugi sodelujoči v programu</i>	Celotni program vodi usposobljen mentor. Pri oblikovanju programa, motiviranju mladih in spremljanju njihovega napredka sodelujejo tudi strokovni delavci doma, v samem programu pa je za vsako mlado osebo vključen tudi odrasel posameznik, ki je pomemben v njenem življenju. Ti pomembni odrasli sodelujejo v programu kot enakopravni člani ekipe, hkrati pa mladi osebi nudijo močno moralno spodbudo in podporo. Zaželen je tudi enkratni obisk zunanjega gosta. To je lahko strokovnjak s področja, ki zanima mlade udeležence, ali oseba, ki je zaradi svojih izkušenj in dosežkov lahko vzor mladim pri spreminjanju samih sebe ter premagovanju ovir ob prehodu v svobodo in nov, družbeno in osebno sprejemljiv način življenja.

<i>Mentorji</i>	Mentorji: 1. Mentorje je izbrala strokovna skupina organizatorja projekta v sodelovanju z vodstvom Prezgojnega doma Radeče, kjer se izvaja pilotni projekt. Merila za izbor so izkušnje pri delu z mladostniki in zaporniki, strokovna usposobljenost za delo z ranljivimi skupinami ter osnovna izobrazba s področja andragogike, psihologije ali pedagogike. 2. Mentorji so: • pravosodni policisti; • vzgojitelji, socialni delavci ali psihologi. 3. Usposabljanje mentorjev Od izbranih mentorjev sta bila dva neposredno vključena v pripravo smernic WP3 in sta se udeležila usposabljanja trenerjev za smernice. Ostali trije so se učili neposredno iz smernic, pri čemer so svoje znanje poglobljali na treh spletnih usposabljanjih pod vodstvom CIK Trebnje. 4. Vsi mentorji so sodelovali pri pripravi vsebine programa. Program je bil udeležencem predstavljen na prvem srečanju. Pripombe in želje udeležencev so bile nato upoštevane pri nadaljnjem razvoju programa. Celotni projekt je zasnovan tako, da je podrobnosti mogoče prilagoditi željam, potrebam in zmožnostim udeležencev ter trenutnim razmeram v domu.
<i>Logistika</i>	Kako bomo ali smo načrtovali časovni potek in usklajevanje projektnih dejavnosti v zavodu? Časovni raspored je bil določen v sodelovanju s ključnim osebjem zapora, pri čemer so bile upoštevane druge dejavnosti in omejitve zaradi posebnih okoliščin. Mladi v zaporu imajo strog vsakdanji red in rutino. Rehabilitacijski program se lahko izvaja v času, ko to dopuščajo njihov redni urnik ter obveznosti in odgovornosti posameznega zapornika. Tudi prostor in naprave, ki so na voljo za izvedbo projekta, so omejeni. Da bi izbranim družinskim članom, ki so večinoma zaposleni in nekateri precej oddaljeni od zavoda, olajšali možnost udeležbe na projektnih dejavnostih, smo vsako drugo srečanje načrtovali v popoldanskem času. Vendar so projektne dejavnosti zasnovane tako, da vsako srečanje predstavlja zaključeno celoto. Pomembno je upoštevati, da nekateri mladi preprosto nimajo družinskega člana, ki bi bil pripravljen sodelovati. Zanje skrbijo socialni delavci, katerih naloga bi morala biti tudi pridobitev zaupanja mladih oseb in nadomestitev bližnje osebe v tem obdobju njihovega življenja.

<i>Možni izzivi pri načrtovanju in izvajanju ter načrt za njihovo obvladovanje</i>	Upoštevati je treba omejitve, ki so v danih razmerah neizogibne. Te so med drugim: • Čas – do dva tedna med posameznimi srečanji, pri čemer eno srečanje traja do tri šolske ure, usklajevanje urnika ob upoštevanju rutine zavoda ter razpoložljivosti mentorjev in drugih udeležencev. • Prostor – program lahko poteka le v določenem prostoru, omejeni pa so tudi viri in sredstva, ki se uporabljajo za izvajanje programa.
<i>Trajanje programa (v urah)</i>	Program obsega 48 ur, tj. 10 srečanj + individualna srečanja s strokovnim osebjem zavoda (po potrebi).
<i>Spremljanje in vrednotenje napredka</i>	Vsako srečanje se konča z razpravo in razmislekom o dejavnosti. Razpravo vodi mentor. Udeleženci izrazijo svoje občutke in delijo nova spoznanja. Ocenijo, kaj so pridobili, kaj jim je bilo všeč in kaj bi radi spremenili. Mentor zabeleži glavne ugotovitve. Udeleženci ob koncu projekta izpolnijo pisni vprašalnik. Pisni vprašalnik izpolnijo tudi mentorji in drugi sodelujoči v projektu.

Primer projekta št. 2 – Nemčija

Ime projekta	»Tag im Leben eines Jugendgefangenen im JVA Bremen« (Dan v življenju mlade osebe v zaporu v Bremnu)
Projektna skupina	Rhianon Williams, vodja in koordinatorka projekta, mentorica. Raziskovalka in koordinatorka, Bremensko ministrstvo za pravosodje in ustavo. Dr. Alexander Vollbach, pedagoška podpora in mentor. Namestnik generalnega direktorja za zapore in pogoje kazni, Bremensko ministrstvo za pravosodje in ustavo. Gesa Lürßen, izvajanje in mentorstvo. Direktorica centra za pridržanje mladoletnikov v Bremnu. Susanne Haslop, koordinatorka delovne terapije Step by Step, mentorica. Združenje Hoppenbank e.V. Rauja Al-Molla, koordinatorka prostovoljstva v zaporu, zapor v Bremnu. Bremensko ministrstvo za pravosodje in ustavo.
<i>Utemeljitev programa</i>	Ta projekt je zasnovan kot način vključevanja mladih moških v zavodu za prestajanje mladoletniškega zaporu v Bremnu.

<i>Utemeljitev programa</i>	Odločitev nemškega sodišča o priprtju mladoletne osebe je skrajna rešitev, ki se uporabi le po neuspehu drugih, na skupnosti temelječih vzgojnih in terapevtskih intervencij. Mlada oseba zaradi dolgotrajnih težav doma in v šoli morda nima več pomembnih stikov z družino ali pa se težko vključi v izobraževalne pobude v zaporu. V povprečju ima 60 % mladih moških korenine v drugih državah, kar prinaša dodatne jezikovne in kulturne ovire. Center za pridržanje Bremen ugotavlja, da bližnje osebe teh mladih moških pogosto zelo težko razumejo, kakšno je življenje v zaporu za mlado osebo in kako vpliva nanjo. Posledično mlada oseba ob izpustitvi ne spremeni interakcij z ljudmi okoli sebe in pogosto stori novo kaznivo dejanje. Projekt je v celoti zasnovan kot delavnica, pri čemer mladi aktivno sodelujejo pri razvoju, izvajanju in zaključku projekta. Soba za izvajanje delavnice je na voljo v prostorih programa Step By Step, ki ga vodi združenje Hoppenbank e.V. Združenje Hoppenbank e.V. deluje v zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora v Bremnu ter prevzema različne vloge reintegracije in rehabilitacije. V okviru programa Step by Step se izvajajo projekti delovne terapije za mlade moške, ki so na novo prišli v center za pridržanje. Naloge so običajno zelo strukturirane ter temeljijo na delu z lesom in kovino (npr. izdelava ptičjih hišic ali kažipotov). Vsak udeleženec ima svojo vlogo v tem proizvodnem procesu. Delavnica je njihov prvi korak zunaj celic. Namenjena je privajanju na vedenje in odnos, ki ga bodo potrebovali za napredovanje v druge delavnice in dejavnosti v zaporu. »Tag im Leben eines Jugendgefangenen im JVA Bremen« je preprosta, a pomembna dejavnost, ki jim omogoča krepiti te spretnosti na ustvarjalnejši način ter jim pomaga razmisliti o tem, kaj je zanje pomembno v življenju v zaporu. S tem razmislekom in dejavnostmi spoznavajo svoje prednosti, spretnosti in kompetence. Programu Step by Step in temu projektu je skupno prepričanje, da morata biti samostojnost in osebna rast med glavnimi cilji vsake dejavnosti v zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora. Nazadnje bodo mladim moškim pomagali zaporniško osebje znotraj zapora in prostovoljci zunaj sistema, ki so se prijavili za mentorstvo v tem projektu. Naš cilj je okrepiti samozavest in zaupanje mladih moških pri interakcijah z odraslimi v varnem okolju, kjer niso stigmatizirani.
<i>Vrsta projekta</i>	Konstruktivni projekt Projekt učenja in vrednotenja Projekt, usmerjen v reševanje problemov

<i>Izbira udeležencev</i>	1. Kako nameravate pritegniti mlade k prostovoljnemu sodelovanju pri projektu? Vsi potencialni udeleženci programa Step by Step se vključijo prostovoljno. Če ne želijo sodelovati pri izvajanju dejavnosti »Tag im Leben eines Jugendgefangenen im JVA Bremen«, so jim ponujene druge dejavnosti. Noben udeleženec ni odnehal ne v tej začetni fazi ne pozneje med izvajanjem. Mentorji so vsem, ki so vztrajali pri projektu, v zahvalo podarili bon za hrano, da je lahko skupina skupaj pojedla obrok po lastni izbiri. 2. Ali bodo oziroma so bila uporabljena merila za predizbor, npr. minimalna dolžina bivanja? Da. Uporabljena so bila naslednja obstoječa merila za delovno terapijo Step by Step: · na novo prispeli stanovalci; · osebe trenutno ne izkazujejo nasilnega vedenja ali predstavljajo varnostnega tveganja; · prostovoljno sodelovanje pri delovni terapiji – sami povedo, kdaj so pripravljeni; · uravnoteženost oseb, ki sploh ne govorijo nemško ali angleško, in oseb, ki jim lahko prevajajo, da se olajša učenje osnov jezika. 3. Ali ste se pri izbiri srečali z izzivi, ki so privedli do novih meril za izbor? Ne.
<i>Ciljna skupina</i>	Mladi v zaporu v Bremnu
<i>Namen projekta</i>	Zagotovitev preproste, a pomembne dejavnosti, ki mladim udeležencem pomaga razmišljati o njihovem odnosu, vedenju in razmerjih na ustvarjalnejši način. Z dokumentiranjem svojega življenja v zaporu v Bremnu razmišljajo in razpravljajo (z mentorji in med seboj) o tem, kaj je zanje pomembno v življenju v zaporu in zakaj. S tem razmislekom in dejavnostmi spoznavajo svoje prednosti, spretnosti in kompetence. Pri tej refleksivni izkušnji začenejo dojemati osebje zapora kot podpornike in posameznike, na katere se lahko obrnejo za nasvet ali mnenje. Delavnici Step by Step in temu projektu je skupno prepričanje, da morajo biti samostojnost, spodbujanje odgovornosti in osebna rast med glavnimi cilji vsake dejavnosti v zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora. Mladim moškim bodo pomagali zaporniško osebje znotraj zapora in prostovoljci zunaj sistema, ki so se prijavi za mentorstvo v tem projektu. Naš cilj je okrepiti samozavest in zaupanje mladih moških pri interakcijah z odraslimi v varnem okolju, kjer niso stigmatizirani.

<i>Mentorji</i>	1. Postopek izbire mentorjev: Mentorje je izbrala strokovna skupina organizatorja projekta v sodelovanju z vodstvom zavoda za prestajanje mladoletniškega zapora v Bremnu. Izvedeni so bili trije izbirni postopki: i) Mentorji iz strokovnih skupin so se prostovoljno prijavili za podpiranje projekta v določeni strokovni vlogi. Ti mentorji bodo tudi vzorniki iz različnih življenjskih okolij ali pa bodo poskrbeli za sveže poglede in izkušnje. Med njimi so polprofesionalni fotograf, ki je tudi pravosodni policist na drugem oddelku, sodnik za mladoletnike, ki je dodeljen Ministrstvu za pravosodje, in socialni delavec na kraju samem.
<i>Kako se pozitivna kriminologija sklada s projektom?</i>	Zaradi razmeroma visoke stopnje varnosti v zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora v Bremnu je bilo neposredno vključevanje družinskih članov za nas manj izvedljivo. Kljub temu je ta projekt skladen z naslednjimi vidiki pozitivne kriminologije, ki vzpostavljajo odnose: • (Ponoven) vpogled v lastno identiteto, razmislek o tem, kaj vas opredeljuje (v odnosu do vrstnikov, mentorjev in zaporniškega osebja), in odprtost za razpravo o tem, kje bi morda želeli uvesti pozitivne spremembe. • Temelj projekta sta bila spoštovanje in vzpostavljanje odnosov v vključujočem družbenem okolju, kjer mentorji delujejo kot neobsojajoči vzorniki, ne pa v vlogi varnostnih uslužbencev ali drugih posebnih poklicev. • Udeleženci so sodelovali kot ekipa in gradili skupinsko identiteto. Ob koncu projekta so se javili za naloge, ki so ustrezale njihovim prednostim (ali pa so zanje predlagali druge), in prevzeli odgovornost za pozitivno prispevanje v skupini.
<i>Prednostne vrednote</i>	• Medsebojno spoštovanje in sposobnost sodelovanja v dialogu brez obsojanja, ki spodbuja sodelovanje. • Ustvarjalnost za bolj odprto razmišljanje, preučevanje in reševanje problemov. • Prevzemanje odgovornosti, zavedanje svojih prednosti in pripravljenost prispevati. • Skupinski duh in izražanje lastne osebnosti v skupini.

<i>Osebe in drugi sodelujoči</i>	1. Prostovoljci iz vnaprej izbranega nabora zunanjih pomočnikov, ki so izrazili zanimanje za dejavnost »Tag im Leben eines Jugendgefangenen im JVA Bremen«. Skupini se bodo pridružili 2–3 prostovoljci v različnih časovnih obdobjih med izvajanjem, v skladu z njihovimi urniki. Ti prostovoljci so opravili postopek izbire in razgovora ter osnovno usposabljanje o prostovoljnem delu v zaporu. Poleg tega so se udeležili uvodne predstavitve smernic REEDU in ciljev tega posebnega projekta. 2. Pravosodni policisti z drugih oddelkov, ki so izrazili željo, da bi podprli ta projekt kot mentorji. 3. Mentorji bodo: Varnostno osebje ali pravosodni policisti ✓ Izobraževalci, socialni delavci ali psihologi ✓ Prostovoljci ✓ 4. Kako bodo mentorji usposobljeni za smernice za izvajanje projektnega učenja s sistemskim pristopom in pozitivno kriminologijo v izobraževanju in rehabilitaciji v zavodih za prestajanje mladletniškega zapora? Vsi mentorji so prejeli izvod smernic. Prvi dve skupini (strokovni mentorji in prostovoljci) sta se udeležili predstavitve ter imeli čas za odprt dialog o smernicah in o tem, kako se te skladajo z dejavnostjo »Tag im Leben eines Jugendgefangenen im JVA Bremen«. Pravosodni policisti, ki želijo sodelovati, bodo najprej seznanjeni s smernicami na sestanku zaposlenih. 5. Mentorji in udeleženci bodo oziroma so bili vključeni v pripravo projektnega načrta: Da Udeleženci so na srečanjih programa Step by Step dobili idejo, da bi izvedli nekaj ustvarjalnejšega in bolj osebnega. Med srečanju programa Step by Step in na treh srečanjih s strokovnimi skupinami so bili prvi dve skupini mentorjev in šest udeležencev programa Step by Step vključeni v snovanje zamisli o zgodbi »Dan v življenju« in časovni načrt izvajanja. Med drugim so si postavili naslednja vprašanja: Kaj bi udeleženci radi fotografirali? Kakšne so omejitve? Kje bi morda potrebovali dodatno usposabljanje, podporo ali orodja?
---	---

<i>Logistika</i>	Kako lahko naslednjič izboljšate rehabilitacijsko moč? 1. Kako boste ali ste načrtovali časovni potek in usklajevanje projektnih dejavnosti v zavodu? Časovni razpored je bil določen na treh srečanjih strokovnih skupin in v številnih elektronskih sporočilih, in sicer v sodelovanju z osebjem združenja Hoppenbank na delavnici Step by Step in pravosodnimi policisti (ob upoštevanju urnika izmen in drugih okoliščin) ter glede na razpoložljivost prostovoljcev, ki so se želeli pridružiti projektu. 2. Katere institucionalne in strokovne dejavnike boste ali ste morali upoštevati? Logistično usklajevanje je bilo verjetno najzahtevnejše, saj smo morali usklajevati tri skupine ljudi. Poleg tega je v zadnji fazi načrtovanja odšel ključni član osebja, zato je bilo treba projektne dejavnosti in cilje predstaviti novemu članu. Prostovoljci z bogatimi fotografskimi izkušnjami običajno niso bili na voljo sredi dneva (ker so bili v službi), zato je morala uprava zapora preveriti, ali pokritost osebja in načrti dopustov omogočajo prisotnost prostovoljcev zunaj določenih ur programa Step by Step. V osnovi je bil ta zahtevni dejavnik posledica nizkega števila zaposlenih v zaporu – za vsakega prostovoljca mora biti namreč na voljo vsaj en dodaten član osebja, ki prostovoljce počaka pri vhodu, jih spravi skozi varnostno kontrolo in ostane z njimi v času njihovega sodelovanja. Nazadnje smo želeli vključiti »strokovno skupino« mentorjev, ki bi lahko projektu prinesli dodano vrednost (na primer polprofesionalni fotograf/pravosodni policist), vendar je bilo treba te osebe v času izvajanja projekta odstraniti iz drugih izmen in najti ljudi za njihovo nadomeščanje.
<i>Možni izzivi pri načrtovanju in izvajanju</i>	3. Mladi v zaporu imajo strog vsakdanji red in rutino. Rehabilitacijski program se lahko izvaja v času, ko to dopuščajo njihov redni urnik ter obveznosti in odgovornosti posameznega zapornika. Tudi prostor in objekti, na voljo za izvedbo projekta, so omejeni. Kako boste ali ste načrtovali časovni potek in usklajevanje projektnih dejavnosti z družinami in bližnjimi osebami mladih? Tri četrtine mladih moških v zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora v Bremnu nimajo družinskih članov v tem kraju, družina ne govori nemško ali pa družinski člani niso pripravljeni sodelovati. Če osebje zavoda pozna nemško govorečo družino, so pogosto znana varnostna tveganja, ki preprečujejo obiske, kakršne zahteva ta projekt (obiski z delnim spremstvom).

<i>Možni izzivi pri načrtovanju in izvajanju</i>	Zato smo namesto tega uporabili mrežo prostovoljcev, socialnih delavcev in uslužbencev zunaj oddelka za mladoletnike, ki so želeli sodelovati z mladimi. Čeprav nič v teh letih ne more nadomestiti izgube stikov s starši, je dejstvo, da mentor in mlada oseba nimata osebne zgodovine, pripomoglo k drugačni dinamiki. Vsi mentorji so se prostovoljno javili za sodelovanje in so prejeli usposabljanje s strani koordinatorjev projekta. Vsi so v celoti sprejeli poslanstvo vzpostavitve zaupanja ter bili dobro pripravljeni na interakcije brez obsojanja in dejavnosti, okrepljene s pohvalami. Vendar nam je usposabljanje v okviru smernic pokazalo sistematičen način za bolj celosten in sodelovalen pristop k delu med različnimi skupinami z namenom pomoči mladi osebi. S tem širšim naborom smo lahko razčlenili, kaj je za udeleženca pomembno, in skupaj ugotovili, kako ljudje in kraji okoli njega vplivajo na njegove odločitve. Razmišljanje o tesnosti in površinskosti njihovih odnosov z določenimi ljudmi je udeležencem pomagalo uvideti, kako lahko prevzamejo odgovornost za svojo zgodbo. To učenje je bilo obojestransko: naši mentorji so postali zagovorniki neobsojajočega pristopa tega projekta, center za pridržanje mladoletnikov pa je postal bolj odprt in bolje povezan s pisarno koordinatorja prostovoljstva in z drugimi oddelki v zaporu. Mladi in mentorji so povedali, da so lahko izboljšali socialne odnose in da drugače gledajo na potencialne spremembe, ki jih lahko omogoči zapor.
<i>Trajanje programa</i>	Projekt je zaradi zunanjih dejavnikov, kot sta izrek kazni udeležencem in prostor za delavnico, potekal ves čas v aprilu 2023.
<i>Spremljanje in vrednotenje napredka</i>	1. Kako ste ocenili posamezno srečanje? Vsako srečanje se je končalo z razpravo in razmislekom o dejavnosti. Razpravo je vodil mentor. Udeleženci so izrazili svoje občutke in delili nova spoznanja. Ocenili so, kaj so pridobili, kaj jim je bilo všeč in kaj bi radi spremenili. Mentor je zabeležil glavne ugotovitve. 2. Kako ste na splošno ocenili projekt? Udeleženci so izpolnili kratko in lahko razumljivo samooceno, s katero smo ugotovili njihova pričakovanja in raven njihove izpolnjenosti. Ti obrazci so bili prevedeni v tri jezike, da so jih lahko vsi udeleženci izpolnili sami. Prostovoljno jih je izpolnilo 6 od 12 udeležencev.

	Vse tri skupine mentorjev so izpolnile kratek vprašalnik pred ocenjevanjem in po njem. Namenjen je bil zbiranju podrobnejših podatkov o ustreznosti njihovega usposabljanja, ravni poznavanja namenov in ciljev dejavnosti »Tag im Leben eines Jugendgefangenen im JVA Bremen« ter preverjanju, kaj bi po njihovem mnenju lahko bili širši in/ali trajnejši vidiki tega projekta. 3. Kaj so o projektu povedali udeleženci? Udeleženci so projekt na splošno ocenili pozitivno – vsi, ki so izpolnili obrazec, so se strinjali, da je bil projekt zanimiv in zabaven. Opazno se je izboljšal ekipni duh v skupini, ki se je za ta projekt poimenovala »Zaporniški fantje«. Projekt je večini udeležencev pomagal razviti pozitivnejše občutke glede vsakdanjega življenja v zaporu Bremen. Večina je o vsakdanjem življenju in izbiri fotografij raje razpravljala in razmišljala z mentorji kot z vrstniki. Skoraj vsi udeleženci so menili, da bi ustvarjeni izdelki prijateljem ali družinskim članom pomagali bolje razumeti zaporniško življenje. Poleg tega so člani skupine menili, da so izboljšali svoje spretnosti na področju oblikovanja in fotografiranja. Za dopolnitev projekta so kupili prazne razglednice in mednarodne znamke ter natisnili nekaj fotografij, ki jih bodo poslali po pošti. Kot dodatno majhno razširitev projekta smo priskrbeli nekaj okvirjev iz kartona, da lahko udeleženci razstavijo eno ali dve fotografiji v svojih celicah ali na hodniku.
	4. Kaj so o projektu povedali mentorji? Mentorji so izpolnili kompleksnejši ocenjevalni obrazec, po projektu pa so imeli tudi informativni sestanek z organizacijsko ekipo. Tako smo lahko zbrali njihova mnenja o tem, ali so se počutili dobro pripravljene, kaj bi spremenili in kakšni so bili logistični vidiki, ter ocenili zaznani vpliv projekta na udeležence. Mentorji so povedali, da dejavnosti niso pomagale vsem, vendar so večini mladih moških omogočile razmislek o svojem življenju v zavodu v Bremnu ter o njegovih pozitivnih in negativnih plateh. Nekateri udeleženci so odkrili »luknje« v svojem življenju – v tem, kaj počnejo v prostem času ali kako vsakodnevno skrbijo zase v zaporu. Eden od mentorjev je opazil, da so udeleženci prosili za več prostočasnih dejavnosti. Vsi mentorji so opazili, da so udeleženci spoznali gospoda Bösenberga in druge odrasle na drugačen način (ne le v okviru vloge, ki jo imajo v zaporu). Udeleženci so začeli zaupati tem mentorjem ter jih prositi za nasvete in mnenja. Tudi mentorji so cenili, da so lahko spoznali mlade moške pod drugačnimi pogoji.

<i>Rehabilitacijska moč</i>	Pre-project	Low 	Medium 	High
	Post-project			

Primer projekta št. 3 – Romunija

Ime projekta	»DRUŽINSKI PIKNIK«
Projektna skupina	Mihaela Pinte Traian – koordinatorka, zapor Baia Mare Raluca Cetatean – uradnica za ponovno vključevanje, zapor Baia Mare Larisa Chereches – uradnica za ponovno vključevanje, zapor Baia Mare Daniel Pop – uradnik za ponovno vključevanje, zapor Baia Mare Štirje pravosodni policisti iz zapora Baia Mare
Vrsta projekta	Ta projekt predlaga inovativen pristop k uporabi metodologij za krepitev spretnosti, pozitivnih povezav in odnosov z bližnjimi, skupaj z elementi učenja, vzpostavljanja in razvijanja praktičnih spretnosti.
Izbira udeležencev	Vse udeležence so izbrali uradniki za ponovno vključevanje iz projektne skupine. Med drugim so upoštevali naslednja merila: starost, režim prestajanja kazni, pogoji za sodelovanje pri dejavnostih zunaj zaporniških zidov. Vsaka skupina ima najmanj pet udeležencev, enega mentorja ter vsaj tri uradnike za ponovno vključevanje in pravosodne policiste.
Ciljna skupina	izbrana med: – udeleženci, starimi do 26 let; – udeleženci v odprtem in polodprtem režimu; – udeleženci, ki izpolnjujejo pogoje za sodelovanje v skupnih dejavnostih. Za vsakega izbranega zapornika se bo dejavnosti na prostem udeležila vsaj ena bližnja oseba.
Utemeljitev, struktura in namen projekta	Glavni namen projekta je podpreti socialno vključenost udeležencev z razvijanjem osnovnih spretnosti in kompetenc ter spodbujanjem vzdrževanja dobrih odnosov z okoljem socialne podpore, kar ima pomemben učinek tako na ravni vsakdanjega življenja kot tudi z vidika povečanja možnosti za ponovno vključitev po izpustitvi. Izvedba projekta poteka v kombinaciji teoretičnih pojmov in praktičnih spretnosti:

Ciljna skupina je

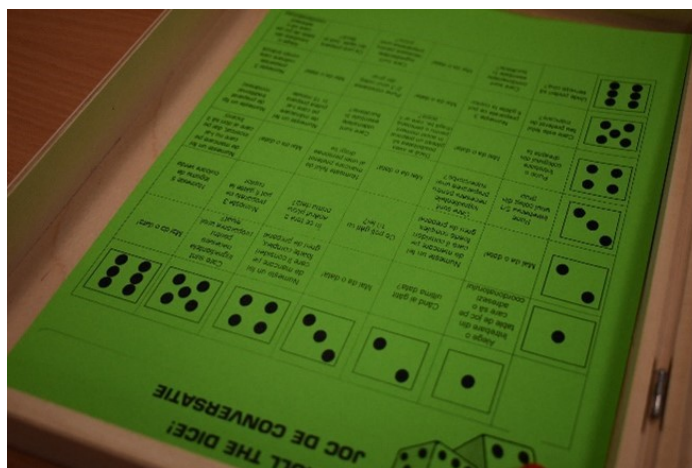
*Utemeljitev,
struktura in
namen
projekta*

PRVO SREČANJE: SPOZNAJMO SE! KAJ ŽELIMO POČETI?

Seznanjanje udeležencev z vidiki, kot so: namen, cilji, trajanje, pogostost srečanj, način izvajanja, pravila skupine in posledice neupoštevanja ter drugi organizacijski vidiki v zvezi z izvajanjem dejavnosti.

Izdela se »igralna plošča – vaja iz znanja«, na kateri je več naključnih vprašanj o hrani, kuhanju na splošno in virih, potrebnih za kuhanje. Igra je videti kot šahovnica z različnimi nalogami, vprašanja pa se izbirajo s pomočjo kock.

Z igranjem te igre se interaktivno začnejo skupinske razprave. Namen razprav je vzpostaviti okvir, v katerem se lahko udeleženci spoznajo ter vzpostavijo odnos komunikacije in sodelovanja. Da bi se dosegli cilji dejavnosti in opravile skupne naloge, morajo koordinatorji med igro postavljati podporna vprašanja.

DRUGO SREČANJE: KAJ JE NA JEDILNIKU? KOLIKO STANE?

Priprava predhodnega seznama bližnjih oseb vsakega zapornika, ki se bodo pridružile dejavnosti v skupnosti.

Skupinsko raziskovanje in analiziranje nekaterih jedi, ki jih je mogoče pripraviti z razpoložljivimi finančnimi sredstvi, pripomočki in napravami.

Udeleženci se morajo odločiti, katero jed (ali jedi) bodo kuhali med dejavnostjo. Pri tem razmislijo, kaj se jim zdi pomembno pri sprejemanju take odločitve. Priprava predhodnega seznama sestavin in ocena stroškov za surovine.

Skupino vodijo koordinater, prostovoljci in mentorji iz zapora in naših partnerskih ustanov.

<i>Utemeljitev, struktura in namen projekta</i>	TRETJE SREČANJE: KAJ POTREBUJEMO? KAKO VSAK PRISPEVA K TEMU? Določitev faz in načina izvajanja dejavnosti v skupnosti. Dogovarjanje o vlogah v skupini, nalogah in odgovornostih vsakega udeleženca ter o tem, kako v dejavnost vključiti vse bližnje osebe. Vzamemo si čas za predvidevanje in opredelitev možnih rešitev, da zagotovimo nemoten potek dejavnosti. Izdelava skupinskega načrta v zvezi z dejavnostjo ter predstavitev tega načrta koordinatorjem in prostovoljcem, ki bodo načrt ocenili in po potrebi podali predloge glede izvedbe dejavnosti. Razlaga in izpolnjevanje dokumentov, potrebnih za dejavnosti v skupnosti. Vsak zapornik je obveščen o predpisih med dejavnostmi zunaj zapora. ČETRTO SREČANJE: KUHAJMO SKUPAJ! Dejanska priprava jedi. Razdelitev vlog med vse udeležence. Izvajanje dejavnosti, kot je bilo načrtovano. Pri izvajanju dejavnosti bodo sodelovali mentorji in prostovoljci naših partnerskih ustanov. PETO SREČANJE: JEJMO SKUPAJ! Druženje v skupini, skupno prehranjevanje, preživljanje kakovostnega časa z bližnjimi. Pri izvajanju dejavnosti bodo sodelovali mentorji in prostovoljci naših partnerskih ustanov. ŠESTO SREČANJE: POVRATNE INFORMACIJE IN OCENJEVANJE Udeleženci in njihovi bližnji prejmejo vprašalnik, s katerim ocenijo stopnjo zadovoljstva in podajo predloge za izboljšanje dejavnosti v prihodnosti. Spodbujanje razprav.
<i>Prednostne vrednote</i>	Ustvarjanje prijetnega okolja za kakovostno preživljanje časa z družinskimi člani. Prevzemanje in izkoriščanje spretnosti in virov v vsakdanjem življenju. Razvoj osnovnih spretnosti, kot so: komunikacija, pozitivna naravnost, vključevanje, zaupanje, sodelovanje, razprave, spoštovanje, načrtovanje, spretnost, pobuda, timsko delo, določanje prioritet, pogajanja, preprosta matematika, reševanje problemov, upravljanje časa, obvladovanje konfliktov, kritično in praktično razmišljanje.
<i>Kako se pozitivna kriminologija sklada z vašim projektom?</i>	• Osredotočenost na odnose • Interakcije, ki vodijo k povezovanju elementov življenja na družbeni, osebni in duhovni ravni • Pozitivna identiteta • Pozitivna usmerjenost • Priznavanje • Odpornost • Razvoj spretnosti

<i>Osebe in drugi sodelujoči v programu</i>	Dejavnost je potekala v partnerstvu med naslednjimi javnimi ustanovami na lokalni ravni in nevladnimi organizacijami: • Zapor Baia Mare – organizator (trije uradniki za ponovno vključevanje, štirje pravosodni policisti in pet prostovoljcev) • Etnografski in ljudski muzej Maramures – javna ustanova, ki je zagotovila prostor za pilotni projekt • Šolski center za vključujoče izobraževanje Baia Mare – javna ustanova, ki je zagotovila mentorje za dejavnost • Humanitarna služba za zapore – nevladna organizacija, ki je zagotovila mentorje in finančno podporo				
<i>Mentorji</i>	• Humanitarna služba za zapore – Drule Gheorghe, regionalni koordinator • Šolski center za vključujoče izobraževanje Baia Mare – Mureșan Mariana, učiteljica • Šolski center za vključujoče izobraževanje Baia Mare – Pop Viorel, učitelj				
<i>Logistika</i>	Prva tri srečanja so potekala v zaporu Baia Mare, zadnja tri pa zunaj zaporniških zidov, v vaškem muzeju v Baia Mare. Pri razporedu dejavnosti je bilo treba upoštevati vremenske razmere in omejitve zaradi strogega urnika udeležencev. V okviru praktičnega dela projekta smo morali poiskati finančna in materialna sredstva za zagotovitev priprave in postrežbe obrokov ter prostor s posodo in napravami za kuhanje.				
<i>Možni izzivi pri načrtovanju in izvajanju ter načrt za njihovo obvladovanje</i>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Možni izzivi</th><th>Kako jih premagati</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nezadostna finančna sredstva</td><td>Vzpostavitev partnerstev z regionalnimi ustanovami in nevladnimi organizacijami, ki želijo podpreti ponovno vključitev udeležencev v družbo</td></tr> </tbody> </table>	Možni izzivi	Kako jih premagati	Nezadostna finančna sredstva	Vzpostavitev partnerstev z regionalnimi ustanovami in nevladnimi organizacijami, ki želijo podpreti ponovno vključitev udeležencev v družbo
Možni izzivi	Kako jih premagati				
Nezadostna finančna sredstva	Vzpostavitev partnerstev z regionalnimi ustanovami in nevladnimi organizacijami, ki želijo podpreti ponovno vključitev udeležencev v družbo				

<i>Možni izzivi pri načrtovanju in izvajanju ter načrt za njihovo obvladovanje</i>	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="496 286 770 548">Ustrezen prostor</td><td data-bbox="770 286 1377 548">Izbira lokacije, ki vključuje pokrit prostor v primeru slabega vremena (pri dejavnostih na prostem)</td></tr> <tr> <td data-bbox="496 548 770 853">Izvajanje varnostnih ukrepov pri dejavnostih na prostem</td><td data-bbox="770 548 1377 853">Posredovanje vseh informacij o dejavnosti varnostnim uslužbencem; celoten seznam podatkov o bližnjih osebah, ki bodo sodelovale v dejavnosti, kaj želimo od njih in kako bodo udeleženci sodelovali med seboj</td></tr> <tr> <td data-bbox="496 853 770 1115">Težave pri skupinski dinamiki</td><td data-bbox="770 853 1377 1115">Zagotavljanje, da so naloge enakomerno porazdeljene med udeleženci, spodbujanje komunikacije, sodelovanja, prevzemanja vlog in odgovornosti</td></tr> </table>	Ustrezen prostor	Izbira lokacije, ki vključuje pokrit prostor v primeru slabega vremena (pri dejavnostih na prostem)	Izvajanje varnostnih ukrepov pri dejavnostih na prostem	Posredovanje vseh informacij o dejavnosti varnostnim uslužbencem; celoten seznam podatkov o bližnjih osebah, ki bodo sodelovale v dejavnosti, kaj želimo od njih in kako bodo udeleženci sodelovali med seboj	Težave pri skupinski dinamiki	Zagotavljanje, da so naloge enakomerno porazdeljene med udeleženci, spodbujanje komunikacije, sodelovanja, prevzemanja vlog in odgovornosti
Ustrezen prostor	Izbira lokacije, ki vključuje pokrit prostor v primeru slabega vremena (pri dejavnostih na prostem)						
Izvajanje varnostnih ukrepov pri dejavnostih na prostem	Posredovanje vseh informacij o dejavnosti varnostnim uslužbencem; celoten seznam podatkov o bližnjih osebah, ki bodo sodelovale v dejavnosti, kaj želimo od njih in kako bodo udeleženci sodelovali med seboj						
Težave pri skupinski dinamiki	Zagotavljanje, da so naloge enakomerno porazdeljene med udeleženci, spodbujanje komunikacije, sodelovanja, prevzemanja vlog in odgovornosti						
<i>Trajanje programa (v urah)</i>	Z vsako skupino imamo: 6 srečanj po 1,5 ure						
<i>Spremljanje in vrednotenje napredka</i>	Postopek vrednotenja dejavnosti poteka na vsakem srečanju, pri čemer se opazujejo stopnja vključenosti vsakega udeleženca, izvajanje zastavljenih nalog in reševanje problemov. Prav tako je treba pridobiti povratne informacije od udeležencev in bližnjih oseb. Tukaj je nekaj kazalnikov uspeha: • odsotnost varnostnih incidentov, zlasti pri dejavnosti, ki se je izvajala v skupnosti; • vse bližnje osebe so bile prisotne na srečanjih, kot je bilo načrtovano; • udeleženci so pravočasno opravili vse naloge, kot je bilo načrtovano; • udeleženci so pravilno ocenili potrebne sestavine, količine in proračun; • udeleženci so našli učinkovite rešitve za morebitne težave med dejavnostjo; • timsko delo, sodelovanje; • dobro sodelovanje z lokalno skupnostjo, vključevanje prostovoljcev iz drugih zavodov;						

<i>Spremljanje in vrednotenje napredka</i>	♦ pozitivne povratne informacije od udeležencev in bližnjih oseb, pa tudi od osebja zapora; ♦ želja drugih udeležencev, da bi se udeležili dejavnosti; ♦ kakovost hrane; ♦ kakovostno skupno preživljanje časa; ♦ možnost, da kot projektna skupina upoštevamo predloge udeležencev za izboljšanje in dejansko izboljšamo utemeljene vidike.
---	--

Kontrolni seznam projektnega načrta

Ta kontrolni seznam vam bo pomagal zagotoviti, da v fazi načrtovanja pred izvedbo projekta niste ničesar spregledali.

Mentorji bodo sodelovali s posamezniki.	D/N
Mentorji bodo delali s skupino, v kateri ne bo več kot deset oseb.	D/N
Mentorji bodo imeli najmanj šest srečanj z udeleženci; vsako srečanje bo trajalo tri ure.	D/N
V projektnem načrtu je opisana obravnavana težava.	D/N
Projektni načrt vključuje teoretične temelje programa za boljšo rehabilitacijo. Če je odgovor pritrdilen, katere?	D/N
Vzpostavljen je načrt za spremljanje in spodbujanje nadaljnega vključevanja in sodelovanja družine, bližnjih oseb in vzornikov mlade osebe.	D/N
Bližnje osebe, vključno z družino, so prisotni na najmanj dveh srečanjih.	D/N

Predloga načrta učne ure

Serijska številka projekta	Trajanje v urah	Naslov projekta	Vsebina	Operativni cilji dejavnosti – vsebina in proces

Primer načrta učne ure – Slovenija

Serijska številka projekta	Trajanje v urah	Naslov projekta	Vsebina	Operativni cilji dejavnosti – vsebina in proces
1	12	Jaz in moja družina	* Osebna identiteta * Medosebni odnosi * Družina in dom	Razvijanje komunikacijskih spretnosti. Učenje in obvladanje pravil primernega vedenja. Razvijanje spoštljivih in demokratičnih odnosov. Poznavanje sebe kot biološkega, psihološkega in družbenega bitja. Ozaveščanje o pomembnosti družbenih skupnosti.

Serijska številka projekta	Trajanje v urah	Naslov projekta	Vsebina	Operativni cilji dejavnosti – vsebina in proces
2	12	DELO IN ZAPOSILITEV	• Delo, zaposlitev • Poklic, brezposelnost, izobrazba • Socialna varnost	Odkrivanje svojega znanja, prepoznavanje spretnosti, sposobnosti in talentov. Ozaveščanje o pomembnosti vseživljenjskega učenja. Spoznavanje osnovnih človekovih pravic pri delu in zaposlovanju. Spoznavanje ustanov, ki podpirajo državljane na področju dela in socialne varnosti. Razvijanje pisnih in govornih komunikacijskih spretnosti.
3	18	KJER JE CILJ, JE TUDI POT	• Delo, zaposlitev • Poklic, brezposelnost, izobrazba • Socialna varnost • Samopodoba in samozavest • Izzivi in reševanje problemov • Postavljanje ciljev	Poslušanje zgodb o uspehu za krepitev motivacije za lasten razvoj. Uvod v teorijo postavljanja in doseganja ciljev. Razvijanje spretnosti reševanja problemov. Kritično razmišljanje. Razvijanje sposobnosti za uresničevanje lastnih zamisli, vključno z ustvarjalnostjo, inovativnostjo in tveganjem. Razvijanje sposobnosti načrtovanja in vodenja projektov za doseganje določenega cilja.

Serijska številka projekta	Trajanje v urah	Naslov projekta	Vsebina	Operativni cilji dejavnosti – vsebina in proces
4	16	MOJ PROSTI ČAS	• Prosti čas • Šport in rekreacija	Razumevanje osnovnih človekovih potreb, vključno s potrebo po izražanju in samouresničevanju. Spoznavanje zdravega načina življenja ter pomena gibanja, rekreacije in športa za telesno in duševno zdravje. Razvijanje zdravih medosebnih odnosov in športnega vedenja. Razvijanje spretnosti načrtovanja. Komunikacijske spretnosti. Razvijanje sposobnosti usklajevanja, pogajanja, poslušanja in spoštovanja sočloveka.
3	18	KJER JE CILJ, JE TUDI POT	• Delo, zaposlitev • Poklic, brezposelnost, izobrazba • Socialna varnost • Samopodoba in samozavest • Izzivi in reševanje problemov • Postavljanje ciljev	Poslušanje zgodb o uspehu za krepitev motivacije za lasten razvoj. Uvod v teorijo postavljanja in doseganja ciljev. Razvijanje spretnosti reševanja problemov. Kritično razmišljanje.

8.0 Napredujoči mentorji v strokovni praksi

Vaš razvoj v vlogi mentorja je pomemben tudi za razvoj mladih. Da bi imela mlada oseba kar največ koristi od tega procesa, morajo biti mentorji prisotni in angažirani, motivirani in strastni ter odporni in potrpežljivi. Mentorji potrebujejo več temeljnih kompetenc za izvajanje tega programa, ki so bile že opisane v teh smernicah in so del usposabljanja. Z rednim premišljevanjem med izvajanjem programa boste izpopolnili svoje spretnosti ter nadgradili znanje in razumevanje.

Povratne informacije lahko dobite od mladih oseb in kolegov mentorjev; poleg tega tudi sami razmislite o tem, kakšno se vam je zdelo srečanje in ali bi ga lahko izboljšali. S poročanjem ob koncu vsakega srečanja lahko zagotovite prostor za razprave in povratne informacije.

8.1 Reflektivna praksa

Pomembno je preučiti situacije, pozitivne in negativne elemente posamezne izkušnje ter morebitna spoznanja na podlagi težav. Prav tako je ključno, da razmislite o lastnih izkušnjah in interakcijah z mladimi. Razmislite, kako ste obvladali svoja čustva, sporočili svoje vidike in predstavili svoja stališča brez obsojanja. Mentorje v okviru usposabljanja in supervizije spodbujamo, naj se zavedajo učinkov lastnih dejanj in prepričanj. To zahteva aktivno predanost ter dovolj časa in prostora za razmislek (pregled z uporabo vseh razpoložljivih sredstev, vključno z mislimi, občutki, idejami, odzivi) o procesih koristnih sprememb.

Razmislite o naslednjih vprašanjih, da podprete svoj profesionalni razvoj in ugotovite, kakšen mentor želite biti. O njih se pogovorite s kolegom ali vodjo, da boste lažje razumeli svoj stil, znanje in spretnosti.

- Kako potrpežljivi ste z mladimi, če vedno znova sprejemajo slabe odločitve, ki vodijo v slabo vedenje?
- Kako komunicirate z mlado osebo, ko naredi napako?
- Kako se vaš ton spremeni, ko ste razočarani nad mlado osebo?
- Katere ukrepe morate sprejeti za zagotovitev, da boste izkazovali pristno skrb za mlade? (Razmislite lahko tudi o tem, kako vam lahko pri tem pomagajo drugi).
- Kako lahko vlijete upanje mladim, s katerimi delate?
- Kako lahko dvignete raven energije, ko ta pade?
- Preučite svoj odnos z mlado osebo, s katero delate. Razmislite, kakšnega vzornika vidi v vas.
- Ali ustvarjate varno okolje, v katerem je prošnja za pomoč sprejemljiva in se aktivno spodbuja, ker je poudarek na iskanju rešitev za ovire pri opuščanju kaznivih dejanj?
- Ali ste vzpostavili pravo ravnovesje med podporo, nadzorom in varnostjo ter se obnašate kot spoštovana odrasla oseba z doslednim pristopom, ne pa kot najboljši prijatelj ali starš?

9.0 Zaključek

Te smernice so bile pripravljene v okviru razvojnega dela projekta REEDU, vključno s pristopom k socialni rehabilitaciji in izobraževanju zapornikov. Njegov cilj je bil razviti smernice za izvajanje pristopa k izobraževanju in rehabilitaciji, ki temelji na projektnem učenju s sistemsko prakso in pozitivno kriminologijo.

REEDU je evropski triletni projekt Erasmus+ (15. 1. 2021–14. 1. 2024), katerega namen je krepiti socialne kompetence, spodbujati temeljne pravice in negovati vrednote mladih storilcev kaznivih dejanj. Cilj teh smernic je z inovativnimi rehabilitacijskimi ukrepi (pozitivna kriminologija, projektno učenje in sistemski pristop) ponovno povezati mlade z družino in bližnjimi ter zagotoviti njihovo podporo, razviti pozitivno identiteto mladih ter prispevati k razvoju mentorjev in rehabilitacijske zaporniške kulture.

Verjamemo, da so vam te smernice zagotovile znanje in usmeritve, ki jih potrebujete za uspešno zasnovo in izvedbo programa, ki bo mladim storilcem kaznivega dejanja omogočil razvoj državljanstva, ohranjanje družbenih odnosov, spoštovanje družbenih norm in jasn sistem vrednot. Ta inovativni program jim bo omogočil uspešnejšo ponovno vključitev v družbo po izpustu ter enakopravnejši položaj v vsakdanjem življenju in posledično na trgu dela. Prepričani smo, da bodo vaša prizadevanja pomembno prispevala k njihovem uspešnemu novemu začetku.

10.0 Literatura in drugi viri

Buck Institute for Education, Novato, Canada; PBL works, <https://www.pblworks.org/>

Videoposnetki; dostopni na: <https://www.youtube.com/c/BIEPBL>

Projektno učenje mlajših odraslih, ACS Ljubljana, 2020, dostopno na: <https://arhiv.acs.si/programi/PUM-O.pdf>

Program UŽU – Moj korak, ACS Ljubljana, 2005, dostopno na: <https://www.pblworks.org/>

11.0 Dodatek

Ekipa zaposlenih – vzpostavljanje filozofske podlage

Vzpostavite filozofsko podlago dela

Filozofska podlaga dela in administrativna lokacija ekip imata ključno vlogo pri določanju pristopa, ki ga uporabimo. Ekipa v okviru ministrstva za pravosodje se ponavadi osredotoča na kazenske rešitve in obvladovanje storilcev kaznivih dejanj. V nasprotju z njimi ekipe v okviru oddelka za otroke pogosteje uporabljajo večagencijski pristop k potrebam socialnega varstva in pristop, osredotočen na otroke. Višje vodstvo mora začeti ta proces tako, da se zaveže načinom dela, ki so prijazni in primerni za otroke.

- Sestavite seznam pogostih vedenjskih težav v ustanovi.
- Opredelite trenutne sankcije, ki se uporabljajo kot odziv na tako vedenje.
- Povzemite trenutne rezultate tega cikla vedenja/sankcij.
- Odgovore zabeležite v preglednico.

Ugotovljeno vedenje	Trenutna sankcija	Tipični izid	Opombe

Obravnavajte isti seznam vedenj in si predstavljajte, da se odzivате na majhnega otroka (starega tri leta). Vstavite stolpec za beleženje morebitnih sprememb pri sankcijah.

Ugotovljeno vedenje	Trenutna sankcija	Sankcija za majhnega otroka	Tipični izid

·Še enkrat preglejte seznam, pri čemer naj se vsaka sankcija sklada s pozitivno kriminologijo (uporaba jezika, izkazovanje vrednot).

·Dokončajte seznam tako, da bo vsaka sankcija primerna za mlade (morda se ne bodo zelo razlikovale od odziva na majhnega otroka)

Ugotovljeno vedenje	Trenutna sankcija	Odziv/jezik, skladen s pozitivno kriminologijo	Nova ustrezna sankcija	Pričakovani izid

Kar zadeva število zaposlenih in vire, gre pri tem pristopu za spreminjanje prakse in ne za povečevanje števila zaposlenih.

Osebj u sporočite, da ste zavezani novemu načinu dela

Ko se višje vodstvo zaveže novemu načinu dela, je treba o tem seznaniti vse zaposlene z vrsto delavnic, na katerih se uporabi pristop »hvaležnega raziskovanja«. To je pristop, ki temelji na prednostih in institucionalnih uspehih, ne pa na težavah in neuspehih. Izvedite enak postopek, kot je naveden zgoraj, in zaposlene spodbudite, naj izkoristijo svoje širše izkušnje z obvladovanjem vedenja – v družini, v skupnosti, v šoli. Osredotočite se na to, kaj deluje, in razmislite, kako to vključiti v zavod.

Bodite odprti za nove ideje. Na koncu srečanja primerjajte končni seznam s tistim, ki ga je ustvarilo višje vodstvo. Kako podobna sta si? Za katero prakso se je mogoče dogovoriti?

To je le prvi korak pri vzpostavljanju zavezanosti novim načinom dela. Za spremembo delovnih praks bo potreben čas. Za vsak nov način dela pripravite akcijski načrt s časovnim okvirom, načrti usposabljanja, predstavnikom osebja, merili uspeha ter programom nagrajevanja in priznavanja.

Sestavite nov slovar pozitivnega jezika

V osrčju predlaganih načinov dela mora biti uporaba pozitivnega jezika, ki odraža temeljne vrednote resnice, spoštovanja in odgovornosti, ljubezni, skrbi, poštenosti, podpore in solidarnosti. Za sprejetje novih oznak in jezika je potreben premišljen in dosleden pristop, preden se jezik uveljavi v praksi.

Sestavite preglednico besed, ki se jim morate izogibati ter besed ali besednih zvez, ki jih morate uporabiti namesto njih. Koristne smernice v zvezi s tem lahko najdete na spletišču <https://fortunesociety.org/wordsmatter/>.

